

Torsdagen den 6 april

Kl. 19.30

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Handelsstålsindustrin, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande 1977/78:45.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s):

Herr talman! För några år sedan hade jag att delta i en interpellationsdebatt i riksdagen. Jag var då svarande. Tyvärr nödgades jag avbryta debatten på grund av en resa, och jag måste naturligtvis då förvänta mig tolerans från meddebattörernas sida. När jag i kväll har fått veta skälen för att statsrådsbänken är tom vill jag säga att det är klart att den nuvarande regeringens ledamöter har rätt att räkna med motsvarande tolerans.

Herr talman! Oftast diskuterar vi i riksdagen utgifter och deras omfattning. När vi nu diskuterar en bit av vår viktiga industripolitik, är det visserligen fråga om stora utgifter, men det är också fråga om hur vi skall få möjligheter i framtiden att bestämma om utgifter av mera allmän karaktär. Jag tror att vi kan bli överens om att avgörande för inkomstutvecklingen är vår produktion, framför allt vår industriproduktion.

Dagsläget är inte särskilt ljus. Den bedömningen gäller tyvärr inte enbart stålindustrin. Senaste dagarna har vi fått rapporter om bruttonationalproduktens minskning under fjolåret med nära 3 % i förhållande till 1976. Under flera år i rad har vi nu noterat minskningar.

Om vi förväntar oss att vi skall ha en industriproduktion som ger oss underlaget för en rimlig inkomstutveckling, så kan man naturligtvis säga att avgörande är inte bara detta utan fördelningsproblemen är lika viktiga. Men jag tror att vi måste notera att först och främst skall vi ha någonting att fördela.

Sverige har en industri som har givit oss förutsättningar för en god levnadsstandard, men det är viktigt att söka förnya den, forska och vidareutveckla industrin, och i det avseendet är konkurrensen hård runt om i världen. Det är emellertid lika angeläget att se till att man vårdar sig om det man har av produktionsresurser. Man måste pröva industrins livskraft, förstärka och förnya där så visar sig erforderligt.

Det har sagts tidigare att svensk järn- och stålindustri är av gammalt datum. Den har under skilda perioder fått utstå besvärligheter. Men frågan är om svårigheterna varit större än under de senaste åren. I den nuvarande konjunktursvackan har vår industri inte klarat konkurrensen på hemma-

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindus-
trin, m. m.*

marknaden. Det lyckades vår järn- och stålindustri med under tidigare nedgångsperioder, då den t. o. m. kunde ta en relativt större andel av leveranserna inom landet. Det har inte gått nu.

Stålindustrins situation präglas nu dels av drastiska minskningar i förbrukningen som drabbat särskilt två viktiga områden, nämligen varven och byggnadsverksamheten, dels av att investeringarna minskat runt om i världen och i hög grad i vårt eget land, både i industribyggen och i maskiner. Varven och byggnadsverksamheten tog under de gynnsammare åren i början av 1970-talet i anspråk nära 40 % av vad som förbrukades av järn, stål och plåt. I juni 1976 hade jag anledning erinra riksdagen om att exempelvis produktionen vid NJA av fartygsprofiler, som tidigare var företagets största produktgrupp, då endast uppgick till en tiondedel av tidigare produktion. Fartygsplåten tillverkades av Gränges bara i en omfattning som var knappt hälften mot tidigare. Detta exempel skulle kunna mångfaldigas – om hur krisen runt om i världen medförde betydande olägenheter för vår produktion.

Ingen undgår att ta intryck av vad som händer och sker i ens omgivning. Men för en industri eller en bransch kan inte tillfälliga förändringar uteslutande få avgöra hur man vill forma den framtida strukturen. Här möter den egentliga svårigheten. Hur mycket skall man låta framtidsbedömningar påverkas av erfarenheten från tidigare situationer? Hur skall man väga in förväntningarna för framtiden?

Om man exempelvis uteslutande skulle se till skogsindustrins läge i dag och sedan något år tillbaka, med stora lager av massa och papper och svårigheterna att exportera trävaror, så skulle det förmodligen verka ganska avkylande för framtidsplaneringen. Men såvitt jag har uppfattat vill ingen avstå från aktuella utbyggnadsplaner inom vår skogsindustri, om erforderligt kapital kan tas fram.

I den rapport som lämnades om det s. k. Baltic Steel-projektet, eller – som vi vardagligen uttryckte det – Gävlevalsverket, skriver utredaren direktör Sture Svensson, förutvarande chef för Domnarvets stål rörelse, bl. a. följande: Vi har eftersträvat att vara realistiska i vår bedömning av den framtida efterfrågan på produkter ifrån ett sådant varmbandvalsverk. Om det i våra prognoser finns en felkälla, torde det snarare vara att vi bedömt marknadsutsikterna något pessimistiskt än tvärtom.

Jag tror att det kan vara skäl i att erinra om detta uttalande. Ännu större anledning finns att ta del av vad Sture Svensson skriver avslutningsvis i ingressen till detta betänkande: "Det är min övertygelse att vår stålförädlingsindustri till det yttersta måste satsa på kvalitet och rationell produktion för att ha någon framtid i konkurrensen med de stora stål nationerna. Svensk stålindustri kan i dag inte slå sig till ro med att blott konstatera de svårigheter som föreligger i olika avseenden. Tvärtom krävs en vilja att gå vidare, att konstruktivt arbeta för att nå längre."

Jag har inte anfört detta, herr talman, för att finna tröst, utan mera som en uppmaning från en mycket sakkunnig man.

Vägledande för våra bedömningar inför 1975 års beslut om stålämnes-

verket var framför allt en bestämd uppfattning om att svensk järn- och stålindustri inte var förbrukad, utan att vi hade en given plats på marknaden såväl i vårt eget land som ute i världen. Här finns malmen och kunnandet, och till det måste föras resurser för att kunna förnya och vinna konkurrenskraft.

Till detta kom den erfarenhet som vi gjort om möjligheten att trygga arbete och utkomst i vår norra landsända, där mycket av landets tillgångar finns. Men en obändig verklighet har gjort det svårt att i högindustriutvecklingens och servicesamhällets tillväxt garantera sysselsättning genom företagsetableringar som grund för samhällsbyggnader. Vår slutsats var att kring landsdelens tillgångar måste ett framtidsprogram byggas upp. De samhällsekonomiska och regionalpolitiska hänsynen måste väga minst lika tungt som de företagsekonomiska övervägandena.

Det fanns någonting av motsvarande uppfattning i en programförklaring som den nya NJA-chefen, nu SSAB:s verkställande direktör, avgav. Han sade att förväntningarna på avkastningen får kanske sättas lägre för NJA än för andra industriföretag i landet, men det måste vara ett grundkrav att varje investering leder till lönsamhet.

Min egen kommentar till detta är att en sådan uppgift inte är omöjlig att klara, inte heller i ett samordnat företag där staten får ta på sig en extra kostnad för att balansera de samhällsekonomiska hänsynen mot de rent företagsmässiga.

Man kan emellertid inte jämföra effektivitet och produktivitet i verksamheterna utan att bedöma förutsättningarna. För svensk industri i allmänhet har gällt att den väl tålt jämförelser med företagen i de flesta industriländerna, trots relativt högt kostnadsläge. Men det har grundats på en rationell produktion, med kvalificerad utrustning, kunnig arbetskraft och rimlig storleksordning på industrierna och produktionsanläggningarna. Hur skulle det eljest vara möjligt att vid de svenska järnverken – jag tänker då framför allt på NJA – produktionen per anställd har legat på ca 180 ton? I Västtyskland har den legat vid ungefärligen 200–250 ton och i de japanska stålverken på 300–400 ton. I de japanska handelsstålverken har alltså produktionskapaciteten varit dubbelt så stor som i de svenska. Det har inte samband med att det är skillnad i och för sig i kapacitet hos de anställda. Det är deras förutsättningar, utrustningen, tekniken och storleksordningen som varit avgörande. Och det är uppenbarligen så att den svenska industrin på järn- och stålsidan har delat misstaget med övriga västeuropeiska industrier att i huvudsak granska varandras förmåga resp. brist på förmåga till inbördes konkurrens och för litet och för sent uppmärksammat att nya nationer, och då främst Japan, sakta men säkert bygger upp en slagkraftig industri. Med priset som god hjälpare på varvs- och stålområdet bryter den inte bara upp våra marknader, utan samtidigt bryter den ner åtskilligt av den europeiska och för den delen också den amerikanska motsvarande industrin.

Den fackliga rörelsen – och i detta sammanhang främst Metall – riktade redan i början på 1970-talet uppmärksamheten på vad som kunde inträffa i fråga om den skärpta konkurrensen. Högkonjunkturen i mitten av 1970-talet

---

Handelsstålindustri, m. m.

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

gjorde emellertid företagen mindre benägna till en sådan planeringsdiskussion, men det ändrade sig efter hand.

Som en förutsättning för stålindustrins framtid kom 1975 in i diskussionen frågan om samverkan mellan handelsstålsföretagen. Först ingicks en överenskommelse mellan NJA och Domnarvet om bildandet av Baltic Steel AB, vars huvuduppgift var att utreda förutsättningarna för ett varmvalsverk för breda band.

Det finns anledning framhålla att grundvalen för överenskommelsen var å ena sidan NJA:s önskemål om att finna en säker och kontinuerlig avsättning för stålämnen och Stora Kopparbergs intresse av att få ökad tillförsel av halvfabrikat för att kunna expandera inom tunnplåtsområdet.

Här markeras alltså klart inriktningen på en ökad vidareförädling av produkter inom landet.

Vid riksdagsbeslutet 1976 om stålännesverkets utformning har klart angivits den framtida inriktningen på att i huvudsak tillgodose ett behov inom vårt eget land och i en utbyggd vidareförädling.

Fram till mitten av oktober 1976 var målet för utredningsarbetet beträffande Baltic Steel att valsverket skulle vara i drift under 1981. Då meddelades muntligen att tidpunkten för realiserandet av verket kunde komma att skjutas på framtiden, beroende på de ändrade dispositionerna i Luleå, skriver Sture Svensson. Herr Ångström skall alldeles speciellt uppmärksamma det här, så kan herr Ångström undvika sådana fadäser som att anklaga den tidigare socialdemokratiska regeringen för att ha lagt Stålverk 80 åt sidan. I mitten av oktober var det ju en ny regering. Det blev nya besked under hand och ändrade förutsättningar så småningom för samverkansförhandlingar.

Det är angeläget att framhålla detta, därför att om ingen förändring skett på det politiska planet hade sannolikt de under sommaren 1976 träffade förberedelserna för förhandlingar med Gränges om ägarförhållandet och samverkan med NJA tagits upp. Då hade också utredningsarbetet om varmbandsvalsverket fortsatt, och först därefter hade diskussionerna med Domnarvet om former och villkor för en samverkan blivit aktuella.

I det helt förändrade läget fick staten i förhandlingarna mot sig en väl sammanhållen motpart bestående av två företag som naturligtvis också kunde tänkas samordna sina resurser och lämna NJA utanför. Observera det psykologiskt utomordentligt viktiga att två företag här kommer samman som eventuellt kan ställa det tredje företaget, ägt av staten, utanför ett framtida samarbete om icke tillfredsställande villkor uppställs.

Utgångsläget för Gränges var tveklöst dåligt. Det har utskottet också pekat på. Likvidationshotet var överhängande, och det var därför som vi under sommaren 1976 med hjälp av auktoriserade revisorer tillsammans med Gränges ekonomiska avdelningar gick igenom företagens förutsättningar som en förberedelse för direkta kommersiella förhandlingar.

Förlusterna under åren 1976 och 1977 uppgick till sammanlagt nära 700 milj. kr. Det har Anders Wijkman tidigare framhållit. Men stöttad av Domnarvet träffar man för de berörda privatägda företagen en mycket förmånlig överenskommelse, där man får statens förhandlare att bortse från

avkastningsvärden för apportegendomen. De väldiga belopp som skall till för en rekonstruktion får staten ensam svara för. Likaså påtar sig staten förlusttäckningsgaranti för de närmaste åren. Det kan ifrågasättas om en större överflyttning av förmåner från samhället till privatförmögenheter skett sedan den tid då kungliga förläningar var aktuella i vårt land.

Utskottsmajoriteten säger kort att riksdagen har att ta ställning till ett förhandlingsresultat, och det är riktigt. Men även om man är beredd att låta värdet av en sammanslagning överskugga åtskilligt kan vi inte underlåta att kritisera förhandlingsresultatet och på ett par punkter trots allt föreslå nya förhandlingar.

Vår avsikt är inte att så söka pressa de privatägda koncernerna att deras möjligheter att bedriva annan verksamhet äventyras. Men vi borde till den nya stålkoncernen också ha överfört vinstgivande egendom. Vi har i reservationen pekat på i första hand krafterörelserna. Nu har detta väckt uppmärksamhet i debatten, och man förmenar att detta är en demonstrationspolitik. Men då skulle vi inte ha fört in den. Inte heller skulle vi i vår reservation säga att om socialdemokratin på nytt kommer i regeringsställning – närmast till hands efter valet 1979 – vill vi ha omförhandling på två punkter: om den vinstgivande egendomen, som också skall tillföras som apportegendom, och om majoritetsförhållandena i de nya företagen. Jag skulle tro att såväl Grängesbergbolaget som Stora Kopparberg varit medvetna om detta.

Från utskottsmajoritetens sida har man i debatten inte velat uppmärksamma den inlösnings skyldighet från statens sida som finns i avtalet – en inlösnings skyldighet av en karaktär vars motsvarighet jag aldrig tagit del av och som innebär att de två privata parterna själva kan begära att få gå ur företaget men få med sig enligt beräkningar minst 500 miljoner som värde av det som de lämnar kvar.

Det mest intressanta i sammanhanget är ändå förhållandet att man fastställt ett datum från vilket man tidigast kan påkalla att få träda ur företaget. Lite egendomligt konstruerat nämns två och ett halvt år från utgången av år 1982. Om man lite försiktigt räknar bakåt hamnar man ungefär vid den 1 juli 1980. Kan det vara en tillfällighet att den tidpunkten kommer strax efter 1979? Nej, förmodligen har parterna haft klart för sig det motstånd som den fackliga rörelsen riktat mot framför allt egendomsöverföringen, bristen på affärs mässighet i uppgörelsen, ägarförhållandet i bolaget och majoritetsförhållandena i styrelsen. Naturligtvis har man från motpartens sida haft klart för sig att uppgörelsen inte har träffats utan att man har haft någon kontakt med de politiska instanserna på arbetarrörelsens område. Man kan därför förvänta sig att om en förändring äger rum vid valet 1979, så skulle det kunna bli fråga om förändringar som de inte skulle vara beredda att godta, och därför har de skaffat sig den här garantin. Man måste alltså koppla hela inlösningsproblematiken till vad vi säger i vår reservation. Där anmäler vi intresset att så småningom, om vi får tillfälle till det, ta upp förhandlingar på de här två punkterna. Förändringarna på det politiska planet har ju så helt ändrat förutsättningarna inom järn- och stålindustrin. Vi hade, såvitt vi nu

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

kan se, fullföljt programmet från 1976 och genomfört förhandlingarna på det sätt som jag här har nämnt. Nya politiska förändringar kan naturligtvis också leda till förändringar i avseende på järn- och stålindustrins framtid.

Jag har tidigare sagt att vi inte avser att försöka så förändra utvecklingen inom den nya stålkoncernen att man inte nu skulle kunna bedriva ett vettigt uppbyggnadsarbete. Det är i stället två viktiga punkter vi har pekat på, och det har vi ingen anledning att på något sätt undanhålla.

Det är klart att regeringen bär huvudansvaret för ett otillfredsställande resultat i förhandlingarna. I och för sig är det inte överraskande att de privata företagen nått så goda resultat. Det är möjligt att det inte är med översvallande entusiasm som regeringen funnit det nödvändigt att låta samhället vidga sin företagsamhet.

Jag tänker inte polemisera mot industriministern eftersom han inte är här. Jag citerar bara ett uttalande som han för någon tid sedan gjorde i Dagens Nyheter. Man förde där en diskussion om det inte är väldigt omfattande socialiseringar som nu pågår, socialiseringar som genomförs av den borgerliga regeringen. Enligt DN sade herr Åsling: "Om det slumpar sig så att staten ökar sitt engagemang i dagens läge är det inte avskräckande, det är ett uttryck för aktiv näringspolitik."

"Om det slumpar sig så." Det är således något av slumpens skördar som man har att notera när angelägna samhällsringripanden måste till för att klara sysselsättning och utkomst för människorna.

Regeringen har tagit på sig ett stort samhälleligt engagemang i företagen. Det är ett engagemang som jag i huvudsak betecknar som socialisering av förlusterna på företagets villkor. Det gäller i allra högsta grad den uppgörelse som vi nu diskuterar.

För de många människorna i vårt land som är beroende av järn- och stålindustrin är den viktigaste uppgiften nu att grunden läggs för en industri som blir effektiv och konkurrenskraftig. Det är ett väldigt arbete, som vi redan inlett. Den nya koncernledningen tycks ha ett bra grepp om utvecklingsarbetet och en vettig inställning till behovet av samverkan med de anställdas organisationer och kommunerna.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har inte låtit några känslomässiga bindningar till de tidigare besluten om stålämnesverket och verksamhetsupplägningen, eller prestige, avgöra vår bedömning av den nu föreslagna stålkoncernen. Vi accepterar att utvecklingsgången nu blir en annan och att tidsförskjutningar får godtas i fråga om viktiga dellösningar. Till dem räknar vi självfallet det stålämnesverk som riksdagen beslutade om 1976. Enligt vår bestämde mening skall detta ämnesverk fogas in i den strukturplan som SSAB:s ledning nu arbetar med. Investeringarna blir då inriktade på både basråvara, malm och ämnen samt en utbyggd vidareförädlingsindustri. Jag skulle gärna vilja fråga herr Hagberg, som efterlyst åtskilligt här åtskilliga gånger, vilken ny typ av sysselsättning just kombinationen mellan att under ett vettigt tidsutrymme ägna uppmärksamheten åt både basråvaran – den metallurgiska delen – och en utbyggnad av vidareförädlingsindustrin, som skall kunna kompensera bortfallet av åtskilligt av det

som kan komma att inträffa, skall ge.

Vi tillåter oss alltså hysa en mera optimistisk uppfattning om den svenska handelsstålsindustrins möjligheter inför framtiden än den som kommit till uttryck i direktör Nabseths slutsatser och regeringens proposition.

Den industristruktur och sysselsättning som vi har i dag lämnar inte något utrymme för att ge upp viktiga områden. Ingen vågar nu säga att vi kan avveckla åtskilligt av exempelvis vår järn- och stålindustri därför att andra sysselsättningsmöjligheter står till förfogande. De senaste åren har importen av järn, stål och plåt ökat väsentligt och motsvarat, såsom det har framhållits tidigare, en andel av uppemot 60 % av de produkter som används i Sverige. För inte särskilt länge sedan var importandelen bara 35 %.

Det är inte något, utslag av protektionism att säga att vi borde kunna åstadkomma en produktion av mycket av vad vi i dag importerar och därmed kunna tränga tillbaka importen. Med andra ord: vi bör inom landets gränser kunna erövra marknader åter, liksom vi bör kunna konkurrera effektivt på utlandsmarknaden. Trots allt är de bedömningar om konsumtionsökningen i världen som gjorts för de närmaste 10–15 åren att konsumtionsökningen blir ca 25 miljoner ton per år. Den bedömningen gjordes av internationella prognosinstitut åren 1972 och 1973. Det kanske mest intressanta är dock att de prognosinstitut som har gjort motsvarande bedömningar för exempelvis den Nabsethska utredningen år 1976 har kommit fram till nästan exakt samma resultat. I Nabseths utredning sägs att ökningen visserligen blir den här anförda men att en förskjutning av tyngdpunkten för ökningarna sker till andra områden i världen.

Jag såg en artikel i *Veckans affärer* som redovisade de nya planerna för ekonomisk och industriell aktivitet i Kina, där man uppger att man skall öka bl. a. stålförbrukningen med 60 miljoner ton. Det låter mycket, men det innebär att Folkrepubliken Kina år 1985 skulle förbruka omkring 60 kilogram järn och stål per capita. I Sverige är motsvarande förbrukning 725 kilogram. En mångfald liknande jämförelser skulle kunna göras, där naturligtvis skalan från 50–60 kilo upp till 725 kilo är utomordentligt rik.

Det finns således en framtida utvecklingspotential som är enorm. Även om länder som är stadda i industriell och ekonomisk utveckling kommer att söka bygga upp en egen industri för att tillvarata och tillmötesgå efterfrågan, är det inte självklart att huvudvikten från deras sida kommer att läggas vid exporten för att de skall få tillgång till kapital. Jag tror att flera länder än Kina kommer att i ökad omfattning söka tillgodose sina egna och sin närmaste omgivnings behov, vilket torde innebära att pressen från exempelvis Japan mot den europeiska järn- och stålmarknaden kommer att lätta. Dessutom kommer svensk industri som leverantör av kvalificerad utrustning och medverkande i byggande av hela anläggningar att kunna dra fördel av själva utbyggnadsprocessen i åtskilliga länder.

I detta sammanhang, herr talman, bör det vara angeläget att söka samverka också med andra länders industrier, exempelvis den österrikiska stålindustrin, inom ramen för den statliga koncernen Vöest Alpin. Den framgångsrika industripolitiken från detta företags sida har fört det fram till

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

en position bland världens främsta, med en verksamhet som sysselsätter omkring 85 000 personer och med just anläggningsarbeten världen över som viktiga inslag i uppgifterna.

Det finns, och kommer att finnas, många nationer som efterfrågar svensk medverkan och svenskt stöd för att kunna exploatera sina tillgångar. En aktiv internationalisering är därför viktig, om vi inte skall ge upp våra möjligheter att på ett rimligt sätt exploatera eller utnyttja våra egna basråvaror och genom vidareförädling tillgodogöra oss dem hemma och exportera. Naturligtvis erfordras härför ytterligare forsknings- och utvecklingsarbete.

Man kan naturligtvis ställa sig frågan: Varför är vi inte lika framgångsrika på marknaden som exempelvis Japan i fråga om järn, plåt och stål? Svaret borde ligga i att på detta område har vi inte sett om vårt hus, som jag tidigare sagt. Vi har inte i tid investerat i teknik, utrustning och samordning.

Uppgiften är att ta igen de förlorade åren. Det kommer att kosta mycket av pengar och ansträngningar och erfordra en grundligare planmässighet, i vilken omstrukturering och utbyggd förädlingsverksamhet tidsmässigt samordnas i den ordning vi ställer anspråk på i fråga om vad som betecknas som socialt acceptabelt. Till detta måste vi ge mening och innehåll.

Förändringar i socialt acceptabla former är i princip krav på tidsmässigt diskussionsutrymme mellan företagsledning och anställda, gemensamma ansträngningar för att finna lösningar, samhällets medverkan för att få fram annan sysselsättning om nedläggningar eller begränsningar är oundvikliga. För detta måste vi ha tid och råd. Först om dessa garantier ges kan en i och för sig angelägen omstrukturering finna förståelse.

Till sist, herr talman. På de orter där brytningen i gruvorna försiggår och på de orter där järn och stål produceras och förädlas har medborgarna rätt att ställa krav på samhället som garant för trygghet till arbete och utkomst. Vi anser det ytterst viktigt att en samordningsplan för de mindre handelsstålverken diskuteras med den nya stålkoncernen SSAB. För att man skall kunna få vissa garantier för gruvhanteringen bör man undersöka om skrotanvändningen i verken kan begränsas till vad vi har i landet av den varan, och i övrigt basera järn- och stålframställningen på ämnen med malm som utgångsmaterial.

Regering och riksdag skall också kunna följa det fortsatta utvecklingsarbetet inom SSAB och beträffande de mindre handelsstålverken, inte minst för att bevaka att de samhällsekonomiska och regionalpolitiska hänsynen får spela den roll vi tillmäter dem i sammanhanget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande tidigare i dag sade jag att socialdemokraternas ställningstagande, att godkänna riktlinjerna för det nya företaget Svenskt Stål AB men att samtidigt inte vilja godkänna förhandlingsresultatet, var ett märkligt agerande. Ännu märkligare är det att reservanterna säger att de skall riva upp det resultat som har förhandlats fram med Gränges och Stora Kopparberg efter ett eventuellt regimskifte.

Detta påstående är allvarligt av två skäl. För det första undergräver det förtroendet för staten som förhandlare. Kan man inte lita på det avtal man ingår med staten även om det skulle bli en regimförändring? Det är i varje fall en praxis som har varit rådande i kommuner och landsting så långt tillbaka jag kan minnas. Det är en ny och farlig princip som reservanterna här knäsatte.

För det andra ställer jag mig ytterst tvivlande till att den här aktionen skulle kunna genomföras juridiskt sett. Jag föreställer mig att en juridisk prövning kommer att fastslå att avtalet är gällande. Och gör man en sådan bedömning är detta en ren demonstrationsåtgärd och ingenting annat.

Beträffande det utbyte av tankgångar kring Stålverk 80 som jag hade med Ingvar Svanberg tidigare i dag tycker jag att det är märkligt att herr Svanberg och nu också herr Rune Johansson och socialdemokraterna i allmänhet är så känsliga för att man påpekar att de gjorde misstag i bedömningarna då det gäller Stålverk 80. Det är väl inte så mycket att hymla med att man kan göra misstag i en bedömning och att man fattar ett felaktigt beslut på grundval av underlag som senare visar sig inte hålla. Jag hade också ett faktaunderlag när jag gick upp i debatten 1974 som hade kommit fram från regeringen, från Statsföretag och från utskottet, och jag var positiv till att vi skulle satsa på Stålverk 80 i det läget. Jag tycker inte att den här historien är särskilt mycket att orda om, men det var faktiskt Ingvar Svanberg som tog upp debatten om löftescirkus och löftesbrott, och det var det som föranledde meningsutbytet mellan herr Svanberg och mig tidigare i dag.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp den senare delen av herr Ångströms inlägg. Jag har bara konstaterat att herr Ångström gjorde helt felaktiga uttalanden i sitt anförande, och det är värdefullt om han undviker det i fortsättningen. Vad jag framför allt reagerade mot var att han sade att den socialdemokratiska regeringen lade undan projektet Stålverk 80.

Sedan kommer jag tillbaka till att vi i reservationen sagt att om socialdemokraterna återkommer i regeringsställning har vi för avsikt att ta upp förhandlingar på ett par punkter. Detta tycker herr Ångström är utomordentligt märkvärdigt. Men vad säger människorna i Norrbotten, när de har att notera riksdagens beslut om ett stålämnesverk, ett beslut som vi ändrade 1976 därför att omständigheterna, marknadsutvecklingen och annat, ledde oss fram till att vi borde mer inrikta oss på att förse vår egen järn- och stålindustri med basråvara? Men beslutet från 1976 står ju ändå kvar. Vad skulle människorna i Norrbotten kunna säga i detta sammanhang? Jo, de måste bara notera att på det politiska planet skedde en förändring. En borgerlig regering trädde till efter den socialdemokratiska, och den borgerliga regeringen brydde sig inte om det beslut som 1976 års riksdag fattade. Den var inte beredd att fullfölja det beslutet.

Den borgerliga regeringen har politiskt sett rätt att handla så, men vi har lika mycket rätt att kritisera den för det. Vi har också i lika hög grad rätt att säga att vi skulle ha fullföljt beslutet och att vi har för avsikt att fullfölja ett

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

sådant beslut, om vi på nytt vinner det politiska underlag som erfordras för att man skall kunna fullfölja ett sådant arrangemang.

Jag förmenar att det är detta som Grängesbergsbolaget och Stora Kopparberg har tagit hänsyn till och markerat genom den alldeles speciella utvecklingsklausul som de har fått in i avtalet och som är så märklig att Statsföretag inte finner det möjligt att acceptera den utan en garanti från regering och riksdag.

Det är för mig egendomligt att de borgerliga tar upp det som vi säger i reservationen om eventuella omförhandlingar. Vi är medvetna om, och det står i reservationen, att staten i det sammanhanget sitter på understol. Vi kan naturligtvis genom beslut i koncernen komma i det läget att de här två företagen inte finner det förenligt med sina intressen att stanna kvar. Det är där de har gjort garderingen.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rune Johansson tycker att det är märkligt att vi tar upp socialdemokraternas påstående att de i händelse av ett regimskifte skulle ta upp nya förhandlingar. Rune Johansson erkänner själv att staten i det fallet kommer att sitta på vad han kallar understol. Med utgångspunkt i detta påstående vill jag dra den slutsatsen att det finns mycket små möjligheter att sådana förhandlingar skall leda till ett positivt resultat. Jag vill hävda att det från juridisk synpunkt är i det närmaste omöjligt att nå ett resultat i det här fallet. Jag har gjort en försiktig sondering hos jurister om detta och fått det svaret.

Sedan har också frågan om apportegendom varit föremål för anmärkningar. Jag fick intrycket att även den delen skulle komma att omprövas av socialdemokraterna tillsammans med de här båda företagen, dvs. att Stora Kopparberg och Grängesberg inte hade tvingats ta med kraftverksrörelserna i avtalet i det fallet. Måhända att det endast är en anmärkning och att avtalet därvidlag inte skulle omprövas. Det kanske är ett missförstånd, men i varje fall är den frågan föremål för reservanternas påpekande i reservationen.

Jag ställde en fråga till Ingvar Svanberg, men jag fick icke något svar på den. Jag låter den gå vidare till Rune Johansson: Hur tänker socialdemokraterna i regeringsställning fullfölja löftet om att skapa 2 300 nya jobb vid NJA i Luleå? Jag ställer denna fråga mot bakgrund av de svårigheter branschen har f. n. och mot bakgrund av den strukturkonstruktion som det nya Svenskt Stål AB har. Jag tycker att det här är en väldigt viktig fråga. Den rör trots allt litet grand vid trovärdigheten i de påståenden vi faller i en debatt som den här.

RUNE JOHANSSON i Ljungby (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Ångström läser vår reservation litet grundligare skall han finna att vi där just pekar på att förhandlingarna, om de kommer att tas upp, skall gälla möjligheterna att överföra exempelvis vinstgivande kraftverksrörelser från de här två företagen. Det skulle vara en ny förhandling och ett nytt förhandlingsresultat, som man i dag inte kan säga mycket om. Vi har själva i reservationen erkänt att vi där delvis sitter på understol men att ett

uttalande av riksdagen skulle betyda åtskilligt – om man nämligen gör gällande, vilket vi gör, att överenskommelsen strider mot all affärsmässighet.

När det sedan gäller garantin för de nya jobben förstår jag inte varför man inte kan uppmärksamma att vi säger att stålämnesverket, som beslutades om 1976, skall infogas i den strukturplan som SSAB skall göra upp. Vi har med hänsyn till den förändring som har inträffat på det politiska planet, och därmed också i fråga om de allmänna förutsättningarna, sagt att vi får acceptera att det sker en tidsförskjutning, en förändring i fråga om i vilken takt och på vilket sätt planerna skall genomföras. Men vi ger inte avkall på att det stålämnesverk om vilket vi har fattat beslut i riksdagen skall genomföras. Till det knyter vi då utbyggnaden av vidareförädlingen därför att stålämnesproduktionen blir basen för den vidareförädling som via varmbandvalsverk skall komma in i den aktiva verksamheten. Där ligger garantin! Säger man nu från borgerligt håll nej till detta säger man, vad jag kan förstå, också till Norrbottens folk: Det blir inget stålämnesverk. – Den garantin är det bara socialdemokratin som är beredd att helt stå för.

Tredje vice talmannen anmälde att Rune Ångström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KJFELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Det beslut riksdagen i dag skall fatta gäller formellt avtalet om bildandet av ett nytt, halvstatligt handelsstålbolag. Men beslutets reella innebörd sträcker sig mycket längre. Med det här beslutet ger riksdagen klarsignal för det nya bolaget att genomföra en strukturrationalisering och omvandling av den svenska handelsstålsindustrin. Det blir en av de största strukturoperationer som i en enda omgång har genomförts i vårt land. Det gäller framtiden för den svenska järn- och gruvhanteringen. Det kommer att bestämma den ekonomiska och sociala utvecklingen på många orter, ibland i hela län. Det avgör sysselsättning och livssituation för tusentals löntagare.

Mot den bakgrunden kunde man tycka att riksdagen skulle ta det här tillfället att ge vissa riktlinjer för statens näringspolitik på stålområdet, lägga fast målen för det nya stålbolaget och klart definiera dess roll som instrument i näringspolitiken.

Den borgerliga riksdagsmajoriteten gör ingenting av detta. I näringsutskottets betänkande sägs att syftet med bildandet av SSAB är att skapa ett effektivt företag som kan erbjuda en på lång sikt tryggad sysselsättning. Det är bakom detta i sanning självklara syfte som riksdagen nu erbjuds att ställa sig. Men tolkningen av dess konkreta innebörd överlåter man helt åt företagsledningen.

Och vad har då företagsledningen att hålla sig till när besluten skall fattas om den svenska handelsstålsindustrins framtid? Jo, enligt utskottsmajoriteten de förutsättningar för utredningsarbetet som anges i propositionen. Dessa förutsättningar är helt enkelt den *avvecklingsplan som presenterades* i den beryktade handelsstålsutredningen – att företagsekonomisk lönsamhet

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

skall uppnås och att detta kräver borttagandet av kanske 4 000 arbetstillfällen ur handelsstålsindustrin, framför allt inom tillverkningen av stålämnen.

Man kan fråga sig om de borgerliga ledamöterna av riksdagen, och särskilt ledamöterna från de orter och län som direkt berörs, är medvetna om att det är de här förutsättningarna man nu skapar för omstruktureringen av det halvstatliga stålbolaget.

Att något obchagligt kan hända, tror jag ändå att man anar. Den borgerliga utskottsmajoriteten är så ivrig att två sina händer att man inte ens vågar tillstyrka det socialdemokratiska förslaget om att strukturplanen för SSAB skall underställas riksdagens prövning, innan man börjar genomföra den.

Birgitta Hambraeus gjorde i sitt inlägg ett försök att förneka det uppenbara. Hon beskrev situationen så, att alla dörrar står öppna, att vi i riksdagen även i fortsättningen skulle kunna påverka utvecklingen inom SSAB. Ja, Birgitta Hambraeus, det påståendet kan bli sant, men bara under en förutsättning – att riksdagen antar den socialdemokratiska reservationens krav att strukturplanen för handelsstålsindustrin skall underställas riksdagens prövning.

Därför hjälper det inte att tala om god vilja. Det hjälper inte att som Birgitta Hambraeus gjorde ställa ut löften till de anställda i Domnarvet, om man samtidigt röstar för ett riksdagsbeslut som effektivt slår igen dörrarna för riksdagens och allmänhetens insyn i planeringen av den svenska handelsstålsindustrins framtid. Den skall i fortsättningen skötas inom SSAB. Det berövar oss möjligheten att på politisk väg påverka de beslut som kommer att avgöra dessa regioners sociala och ekonomiska framtid. Det vore ganska naturligt om de människor det gäller frågade sig, vad det är för mening att göra staten till delägare i svensk stålindustri om inte folkrepresentationen är beredd att ta något ansvar för hur staten fullgör sin roll som ägare.

Men även om riksdagsmajoriteten inte vill låtsas om realiteterna bakom det här beslutet, tänker jag dra in dem i debatten.

Arbetet på SSAB:s framtida struktur pågår f. n. i en särskild arbetsgrupp inom företaget. En huvudfråga i detta arbete är, i vilken omfattning och i vilka stålverk tillverkningen av stålämnen i fortsättningen skall ske i Sverige. Under gårdagen informerades ett antal riksdagsledamöter om de synpunkter i den frågan, som förts fram av de fackliga representanterna för de anställda vid Domnarvets Jernverk.

Jag avstår här från att försöka utvärdera de olika alternativ för metallurgins omfattning och struktur som tydligt föreligger. I stället skall jag peka på ett principiellt problem som borde vara av utomordentligt stor betydelse för riksdagen, eftersom det gäller de förutsättningar som skall gälla för strukturplaneringen av handelsstålsindustrin.

I det sammanhanget har jag några ord att säga till Lars-Ove Hagberg. Han talade i eftermiddags föraktfullt om de nya utredningar om metallurgins framtid i Domnarvet som har begärts bl. a. av mig. Jag skall upplysa Lars-Ove Hagberg om att den utredningen nu har utförts. Och den har utförts av de fackliga organisationer vid Domnarvet som Lars-Ove Hagberg begabbade, som han i gammal kommunistisk stil anklagade för att svika arbetarna. De har jobbat för sina kamraters intressen, de har gjort en stor insats för att

försöka rädda Domnarvet. Och de har haft stöd av Dalarnas socialdemokrater i det arbetet. Om Lars-Ove Hagberg är okunnig om detta, visar det bara hur isolerat vänsterpartiet kommunisterna är trots alla sina uppblåsta anspråk på att tala för arbetarklassen.

Enligt beräkningar som har utförts av de fackliga representanterna från Domnarvet skulle en fortsatt stålämnestillverkning vid Domnarvets malmbaserade stålverk innebära en viss ökning av produktionskostnaderna jämfört med andra alternativ för SSAB. Men enligt beräkningarna skulle kostnadsskillnaden på sikt inte vara större än vad som motsvarar 1 % av SSAB:s totala omsättning. Kostnadsskillnaden, som uppgår till 30 milj. kr. per år, beror framför allt på ökade investeringar vid Domnarvets Jernverk.

För att undgå denna merkostnad måste emellertid ca 1 500 jobb försvinna från Domnarvet, samtidigt som den mellansvenska gruvindustrin mer eller mindre skulle raderas ut. Den totala sysselsättningseffekten i Dalarna och Bergslagen kan vid en försiktig beräkning uppskattas till en förlust av minst 5 000 jobb. Jag vill omedelbart tillägga att det givetvis kan uppstå negativa sysselsättningseffekter inom andra delar av SSAB:s verksamhetsområde, om den malmbaserade metallurgin behålls vid Domnarvet. Med en mer offensiv inriktning av den svenska ståltillverkningen, som vi rekommenderar, borde emellertid sådana konsekvenser kunna minimeras. Alternativet med nedläggning av metallurgin i Domnarvet är den mest defensiva linje som över huvud taget kan väljas.

Oklarheten om olika alternativs konsekvenser gör att jag av det här resonemanget inte vill dra någon annan slutsats än den följande, men den anser jag vara central för riksdagens vidkommande. Om det företagsekonomiska utfallet av olika alternativ för stålämnestillverkningen inte gäller mer än 1 % av SSAB:s omsättning, förefaller det åtminstone mig uppenbart att det är de samhällsekonomiska konsekvenserna som måste tillmätas den avgörande betydelsen vid valet mellan de olika alternativen. En utredning om de samhällsekonomiska konsekvenserna har också inletts på uppdrag av strukturgruppen i SSAB. Men ett antal frågor inställer sig:

Kommer resultaten av den här utredningen att avvaktas innan de avgörande besluten fattas? Och i så fall, vilken hänsyn kan företaget ta till utredningens resultat? Vilka ekonomiska förutsättningar ges företaget att beakta att några miljoners vinst för SSAB kan betyda förluster på många hundra miljoner eller t. o. m. miljarder för samhället?

Det är ett dyrt och dåligt avtal som regeringen har förhandlat fram med de privata delägarna i SSAB. Men om medborgarna över huvud taget skall kunna ha någon förståelse för att så stora belopp har betalats för stålverken i Borlänge och Oxelösund, krävs det åtminstone att de inte senare får uppleva att de måste satsa ytterligare miljarder för att SSAB skall ge ett företagsekonomiskt utfall som tillfredsställer de privata delägarna.

Varken i propositionen eller i utskottsbetänkandet ges någon antydning om att de borgerliga partierna tänker tillmäta samhällsekonomiska överväganden någon som helst betydelse vid strukturplaneringen av svensk handelsståls-

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

industri. Men man har nu en chans att åtminstone i den debatten deklarerera en beredskap att ta sådana hänsyn och därvid ge SSAB ekonomiska förutsättningar att inrikta sin struktur så att företagsekonomiska och samhällsekonomiska konsekvenser avvägs mot varandra. Först då blir det någon mening med den samhällsekonomiska utredning som nu görs inom SSAB. Först då ges SSAB en roll i en långsiktig näringspolitik.

Den inställning näringsutskottets borgerliga majoritet redovisat innebär att SSAB:s framtid kan komma att domineras av avvecklingar och nedläggningar. Om majoriteten insett detta – och något annat förefaller otroligt – borde man åtminstone ha bifallit motionsyrkandena om en plan för de regionalpolitiska åtgärder, som måste följa i nedläggningarnas spår. Men inte ens detta tycker man behövs. Här påstår man att de åtgärder som regeringen hittills vidtagit för att lösa problemen vid handelsstålsindustrins omstrukturering är tillräckliga, som man säger.

Om detta nu är fallet vill jag uppkalla någon borgerlig riksdagsledamot att vittna om de åtgärder som nu skall vidtas för att klara konsekvenserna av den allra senaste omstruktureringen inom stålindustrin, nämligen nedläggningen av stålverket i Horndal. Det beslutet är i sig något av en skandal. Den ekonomiska fråga som fällde Horndalsverket gällde de 2 milj. kr. som man måste betala i arrende till Fagersta. För dessa 2 miljoner offras nu Horndal. Men dessutom vet vi att den av regeringen utsedde samordnaren av de mindre handelsstålverkens strukturomvandling, Arne Geijer, anser att det är alldeles för tidigt att ta något beslut om Horndalsverket.

I lördags vände sig befolkningen i Horndal till samhället med begäran om hjälp, och man fick löften om hjälp. Vi socialdemokrater från Dalarna anser att den hjälpen i första hand bör ta sig det konkreta uttrycket att regeringen uppmanas att omedelbart ta initiativ för att förhindra att Horndalsverket nu läggs ned. Industriministern borde få en chans att visa att hans doktrin inom företagens sociala ansvar åtminstone någon gång fungerade. Frågan är – ställer de ledamöter från Dalarna, som ingår i regerings- och riksdagsmajoriteten, upp på det kravet? Är man beredd att gå fram till regeringen med en sådan uppmaning? Det är ni som har makten; det är ni som har ansvaret. Om ni vill, kan ni i dag använda de resurserna för att uppfylla de löften ni avgav i Horndal i lördags.

Men om ni inte är beredda att göra något sådant, då måste ni åtminstone tala om för oss och för befolkningen i Horndal vilka de tillräckliga åtgärder är, som ni anser att regeringen redan har vidtagit för att lösa problemen vid handelsstålsindustrins omstrukturering. Är allting så enkelt som era partivänner i näringsutskottet beskriver det, har regeringen redan gjort vad som behöver göras, då borde det vara lika lätt för er att tala om vad som skall göras för Horndal.

Herr talman! Det beslut den borgerliga riksdagsmajoriteten nu bereder sig att fatta är naturligtvis på sitt sätt konsekvent. Det är ytterligare ett steg i det näringspolitiska förfall som pågått sedan regeringsskiftet. Med skattebetalarnas pengar försöker man köpa sig fri från ansvaret för vårt lands industriella framtid. Men människorna låter sig inte nöja med att deras öden

avgörs på det här sättet. Därför kommer de att i sinom tid utkräva ansvaret av de partier och de politiker som i dag sviker dem.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

I detta anförande instämde Gudrun Sundström, Ove Karlsson och Lars Henrikson (samtliga s).

BIRGITTA HAMBRAEUS (c): kort genmäle:

Herr talman! Med den styrelse SSAB har torde företaget ha de största förutsättningar att självt komma fram till den bästa konstruktionen för sin framtid. Det gör man inte bara på basis av handelsstålsutredningens resultat, utan med en komplettering av detta genomför man nu en samhällsekonomisk utredning, vilket Kjell-Olof Feldt mycket väl känner till. Strukturgruppen håller således på med denna utredning och kommer att presentera den för regeringen. Det är visserligen inte så egendomligt att jag har större förtroende för regeringen än vad Kjell-Olof Feldt har, men jag är övertygad om att regeringen tillsammans med SSAB kommer att kunna göra den sammanvägning av helheten som behövs för att det skall bli en riktig konstruktion på strukturen för framtiden.

Eftersom metallurgin i Domnarvet är en verksamhetsgren som är betydelsefull också långt utanför SSAB:s verksamhetsområde är det självklart att ett förslag om en nedläggning av metallurgin skulle tas upp inom regeringskansliet även på andra grunder än sådana som har anknytning till SSAB. Regeringen har också föreslagit en förstärkning av etableringsdelegationen liksom att de berörda länsstyrelserna skall bilda samverkansgrupper. Om man till detta lägger den samhällsekonomiska sammanvägning som skall göras, så har jag väldigt svårt att tro att man kommer att kunna anse det vara förnuftigt från någon synpunkt att lägga ner metallurgin.

Vi kommer att få anledning att ta upp sådana här frågor i riksdagen igen. Självfallet skall vi göra det om vi märker att utvecklingen går i en riktning som inte kan anses riktig, men jag har fullt förtroende för att regeringen kommer att kunna klara de här problemen utan att behöva gå den tunga omvägen via riksdagen.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Närmare arbetsplatsen än på Dalabanken kommer väl knappast Kjell-Olof Feldt, åtminstone inte om man tänker på vad han här sade om bl. a. sitt eget agerande. Och när jag ställde frågan till honom om det räcker att ropa på nya utredningar svarade han med att hänvisa till den utredning som är gjord i Domnarvet, som är byggd på företagsekonomiska överväganden och vars förslag skulle innebära att man skapade problem på andra håll.

Vad jag frågat är: Hur skall man klara jobben på alla tre orterna? Meningen kan ju inte vara att jobben skall vara kvar på Domnarvet, medan Oxelösund eller NJA skall förlora jobb. Eller är det en sådan politik ett f. d. statsråd rekommenderar? Jag kan inte se att någon av de socialdemokratiska

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

reservationerna i något fall garanterar att vi inte får en sådan utveckling. Man begär en regionalpolitisk plan av regeringen, men vad föreslår man själv? Järnbruksklubbens medlemmar har beslutat att man skall begära att få behålla jobben på alla orter. Ställer socialdemokraterna upp på det?

De krav som framfördes i går vid uppvaktningen stöds av järnbruksklubben i dess helhet, och de kraven innebär att man vill producera så mycket för hemmamarknaden att man har jobb på alla tre orterna. I den kommunistiska motionen tillgodoses de kraven genom de förslag som där framförs. De finns att rösta på i dag. Nu får vi se vem som är närmast arbetsplatsen. Är det Kjell-Olof Feldt eller jag?

Vid uppvaktningen i går frågade man också om politikerna är oförstående för de här problemen. Jag tror att de anställda här ser verkligheten klart, de ser att jobben försvinner. Kjell-Olof Feldt vet lika väl som jag att ett beslut nu är nära förestående som medför att omkring 1 500 jobb kommer att försvinna från Domnarvet.

Då ställer man sig åter frågan: Vad har dessa reservationer att komma med? Jo, en begäran om att regeringen skall ha en plan. Men vad skall den planen innehålla? Hur skall vi få ersättningsindustrier vid en strukturomvandling? Var kommer de bitarna in? Hur är detta infogat i ett industripolitiskt handlingsprogram? Inte i någon av de bitarna presenterar socialdemokraterna ett alternativ till den borgerliga politiken, något som vore självklart och som skulle följa upp de krav som finns – det är jag övertygad om – hos de fackliga organisationerna på alla tre orterna.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara att konstatera att Lars-Ove Hagberg varit tvungen att inse att de fackliga organisationerna här har gjort det arbete som man anklagar dem för att ha försummat. Utredningen ställer inte till problem på andra orter. Den visar bara att skillnaderna mellan de företagsekonomiska utfallen av olika alternativ är utomordentligt små och därmed att de samhällsekonomiska avgörandena bör ta över. Det är den slutsats man skulle kunna dra.

Därmed är det givet att den socialdemokratiska reservationen ger utrymme för precis det vi kräver, nämligen att man skall kunna göra dessa bedömningar när den totala sammanvägningen skall ske. Det är till slut bara riksdagen som kan ta det ansvaret, för det kommer att kräva något som också Birgitta Hambræus borde inse, nämligen mer pengar till SSAB så att jobben kan klaras.

Om Birgitta Hambræus tolkar majoritetens inställning så, att samhällsekonomiska hänsyn skall tas, hade det varit både värdefullt och praktiskt om detta kunnat återfinnas i det beslut som riksdagen nu skall fatta. Men så är inte fallet. Det enda man refererar till är propositionen och den Nabethska utredningen. Där talas det bara om att SSAB som vilket privatkapitalistiskt företag som helst skall ge vinst.

Birgitta Hambræus har naturligtvis stort förtroende för regeringen, även om jag trodde att det numera var något skakat efter vissa händelser. Om man

utgår från att hon vet vad hon talar om och att den samhällsekonomiska utredningen inom företaget skall presenteras för regeringen – det var en nyhet för mig som var intressant att höra – blir naturligtvis frågan: Vad skall regeringen göra då? Då behövs nämligen pengar, och då hade riksdagens stöd behövts. Det stödet har Birgitta Hambræus inte kunnat utverka och inte heller vågat ge i dag annat än i form av allmänna uttalanden om att vi, om det mot våra önskningsar går på tok, skall ingripa igen.

Det är bara att konstatera att de förutsättningarna inte finns i riksdagsbeslutet. Vi har inte ens någon formell möjlighet att aktualisera SSAB i riksdagen i vår. Birgitta Hambræus får vänta till nästa januari. Under den allmänna motionstiden kan man möjligen göra något åt detta företag. Men nu slås dörrarna igen. Nu skall beslutet fattas, och det är allvarligt om Birgitta Hambræus så helt har missförstått den situation som härigenom uppstår för Dalarna.

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt kan inte bestrida att den utredning som gjorts i Domnarvet är gjord på företagsekonomiska grunder. Den har inte som ambition att se över hela SSAB utan är en utredning mot de övriga. Men vad det här gäller är att skapa jobb på alla tre orterna. Den frågan vill Kjell-Olof Feldt inte gå in på. Han vill inte här binda sig för den politik som järnbruksklubben kräver, en politik som säkrar jobben på alla tre orterna. Han har en chans att rösta på det förslaget här i riksdagen i dag. Det finns en motion baserad på järnbruksklubbens krav. Riksdagen kan alltså fatta beslut i dag om den vill. Kjell-Olof Feldt kan rösta för detta förslag om han vill. Han kan rösta för att metallurgin i Domnarvet, Luleå och Oxelösund skall bestå och jobben finnas kvar. Men tydligen är han inte beredd att göra det.

Sedan pådyvlar Kjell-Olof Feldt mig att jag skulle ha klandrat de lokala fackliga företrädarna. Jag ber Kjell-Olof Feldt att lyssna bättre nästa gång. Vad jag har fäst uppmärksamheten på är att det finns en viss skillnad mellan fackliga företrädare, och min klubbordförande har jag fullt förtroende för. Jag vet, eftersom vi ändå har en viss insyn i detta, att fackföreningen gjort allt vad som står i dess förmåga men att den är överspelad. På den punkten finns det inga meningsskillnader.

Vidare några ord om Horndal, som Kjell-Olof Feldt tog upp först. De av kammarens ledamöter som var där i lördags, vid det tillfälle då alla lovade att rädda Horndal, har nu sin chans. Jag har utarbetat en motion om Horndal, som skrevs i samband med framläggandet av propositionen i detta ärende. Eftersom det ser ut att bli ett SSAB, som inte är sådant som vi i vårt parti tänkt oss företaget, har jag framställt ett särskilt yrkande, enligt vilket industriministern direkt skall få i uppdrag att vidta åtgärder på den punkten. Det finns alltså möjligheter att i dag direkt visa om man vill rädda Horndal eller inte.

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vågar fortfarande påstå att det beslut vi fattar i dag ingalunda slår igen några dörrar. I själva verket är utredningen om SSAB ännu inte klar, och det är först i dess arbete som man har möjlighet att ta ställning till SSAB:s framtida struktur.

I propositionen tar man på många ställen upp samhällsansvaret i samband med omstruktureringen av stålindustrin. Hela den stora satsning som staten gör på det området är bevis på det ansvar inför strukturomvandlingen som måste komma till uttryck på det området. Länsstyrelsen har fått i uppgift att via en samverkansgrupp överväga hela regionens problem i samband med omstruktureringarna, etableringsdelegationen i industridepartementet har förstärkts osv. Det har gjorts många sådana insatser, som visar regeringens ansvar på detta område.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg är ute och fiskar i grumliga vatten vad gäller de fackliga förhållandena på olika platser. Jag skall inte gå in i den diskussionen. Den hanteringen får han sköta själv, och han borde egentligen hålla den utanför riksdagens lokaler.

De undersökningar om SSAB som görs inom strukturutredningen är inte motstridande bud i något slags pokerspel, utan alla som där är engagerade är besjälade av att försöka rädda så många jobb som möjligt. Frågan är bara om de skall få möjlighet att i sina avvägningar räkna med de konsekvenser som drabbar samhället och andra parter utanför SSAB. Det är på det planet jag menar att man håller på att skapa sig kunskaper om konsekvenserna av olika beslut. Dessa konsekvenser kan man undanröja, om man är beredd att göra en näringspolitisk insats. Antagligen kräver detta mera pengar och en mera offensiv satsning över huvud taget på det svenska handelsstålet, något som vi kräver och som jag tror är riktigt både ur landets synvinkel och med tanke på de människor som berörs.

Vi skall ha en politik som säkrar jobben på alla de tre orterna. Men om det vore så enkelt som det framställs i den kommunistiska skrivningen, dvs. att bara kräva det, skulle vi ha säkrat jobben på alla orter för länge sedan. Det är fråga om att skaffa sig kunskaper om hur detta skall göras, men det är ett arbete som aldrig har intresserat kommunisterna.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Den borgerliga regeringens stålpolitik är en katastrof. Inför trycket från den ekonomiska världskrisen har man en enda grundlinje: Reträtt, reträtt till snart sagt varje pris! Dra ner kapaciteten, avskeda tusentals, köp ut det privata storkapitalet! Man har ingen plan för alternativ sysselsättning. Man har inget program för att rädda de många bruksorter som vacklar.

Regeringens stålpolitik är bara en spegling av dess allmänna industripolitik. Regeringen har fixerat sig vid tanken på reträtt. Därför söker man skylla industrins svårigheter på arbetarna. Lönekostnaderna påstås vara boven i

sammanhanget. Vi måste rätta mun efter matsäcken, säger regeringen. Vi måste dra ner sysselsättningen, lägga ner produktionsenheter, koncentrera driften. Detta framställs som villkoret för att Sverige skall kunna komma igen som export- och industrination. Därför är nedläggnings- och koncentrationspolitiken något som går igen på alla områden. Tusentals jobb skall bort inom specialstålsindustrin. Tusentals jobb skall bort inom teko. Varvens kapacitet skall dras ner, varvsenheter läggas ner. Snart kommer turen till skogsindustrin, gummiindustrin, verkstadsindustrin.

Det ledande regeringspartiet, som alltid har talat om decentralism, leder nu agitationen för ökad företagskoncentration. De som talat mest om behovet av initiativ och förnyelse inom industrin vill nu rusta ner kapacitet, som just skulle kunna användas till förnyande alternativ. De som talat mest om stimulans och nytänkande och som påstod att den förra, socialdemokratiska regeringen höll en kall hand över allt nytänkande på företagssektorn är nu de som mest påtagligt saknar varje program för sådan industriell och teknisk nyorientering. Regeringen är konservativ i sin industripolitik och grovt reaktionär i sin hänsynslöshet mot de drabbade arbetarna.

Om denna politik hotar arbetarna i Borlänge, Horndal, Malmö, Landskrona, Luleå eller Borås i dag, så är den ett än värre hot mot sysselsättningen i framtiden. Regeringen hänger helt fast vid en traditionell syn på industriell utveckling. Man är bunden till den gamla klassiska svenska synen att det är skogen och malmen som är landets ryggrad.

Det är ju i verkligheten snarast tvärtom. Bundenheten till den tunga produktionen – malm, järn och stål, skog, traditionell verkstadsindustri – är just mycket av problemet. Där skapas inga nya jobb. Där förbrukas stora mängder energi utan att sysselsättningen kan öka. Där sker rovdrift på naturresurser. Där slukas enorma mängder anläggningskapital.

Ny sysselsättning, en framgångsrik kamp mot krisen, en framtidsinriktad industripolitik skulle ju se helt annorlunda ut. Framtiden ligger i en kraftigt höjd förädling och i infogandet av helt nya element i produktionen. En förskjutning bort från råvaror, halvfabrikat och traditionella industriprodukter är nödvändig. Högt avancerade, förfinade maskiner, apparater och redskap, högt utvecklad sammansättningsindustri, hela system och tekniska helhetslösningar – det är, grovt taget, den typ av tillverkning som representerar den industriella utvecklingens nästa stadium. Det är där det gäller att vara framme. Det är detta det gäller att planera för. Det är där arbete kan skapas.

Men skall man bara se kortsiktigt, skall man bara göra reträtter i panik, skall man bara göra storfinsans till viljes och köpa ut den från områden som den har betat av – ja, då blir följden industriell efterblivenhet, ökad arbetslöshet, stora problem på nedläggningsdrabbade orter. Arbetarrörelsen i Sverige måste mot detta sätta en helt ny, progressiv politik. Arbetarrörelsen kan inte acceptera kortsiktighet. Vi kan inte acceptera nedläggning och arbetslöshet. Vi kan inte acceptera jättebidrag och överpriser till storfinsans som vill sälja ut resurser som den exploaterat. Arbetarrörelsen måste tränga tillbaka storfinsans från makten över industripolitiken. Arbetarrörelsen måste

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

kräva planering för en ny industriell utveckling, en rörelse bort från rovdriften på naturtillgångar och människor, en rörelse mot en ny typ av avancerad produktion, där varje insats av energi och kapital ger många jobb och där kunskandet hos den arbetande kommer till heders i produktens kvalitet och förfining. I arbetarrörelsens intresse ligger en politik rakt motsatt den som regeringen i dag är tolk för. Storfinsansens och de arbetandes intressen strider här som alltid helt mot varandra. Därför förutsätter en ny politik också att de arbetande skaffar sig maktbefogenheter att styra industrins framtid.

Det är på många av dessa punkter som vi från vpk menar att den socialdemokratiska riksdagsgruppen icke har ställt upp som den borde. Man har inte bidragit till något industriprogram som utgör alternativ till det borgerliga.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppens företrädare svarar för endast tre reservationer, där de skiljer sig från den borgerliga majoriteten. I alla övriga avsnitt har de ställt upp på näringsutskottets uppfattningar.

De har gjort en hel del buller i debatten med agitatorisk kritik, men de sakliga skillnaderna, som de framgår av utskottsbetänkandet, är ju mycket begränsade.

De har ställt upp på målsättningen i regeringspropositionen att 4 000 jobb skall bort inom den statliga stålkoncernen. Det står på s. 20 i betänkandet. Det finns ingen annan uppfattning uttryckt i den socialdemokratiska reservationen. Vi frågar: Varför ställer socialdemokraterna upp på det? Ute på många industrierter har man låtit ledande socialdemokratiska partipolitiker lova folk att de slåss för deras jobb. Jag tycker att man skulle inse att människor måste bli besvikna och misstroga när de sedan finner att dessa politiker ställer upp på att handelsstålverken skall dra ner sysselsättningen.

På s. 12 i utskottsbetänkandet talas om att äldre och mindre enheter måste läggas ner. Det gör man inom ramen för en redovisning av en allmän principiell syn över den europeiska handelsstålindustrins läge. Det yttrandet står också de socialdemokratiska representanterna bakom. Varför reserverade man sig inte på den punkten? Varför skall man ge borgarna den triumfen att skriva under på deras formulering? Och hur kan Olof Palme stå i Horndal och säga att man inte skall lägga ner verket där, när partiet skriver på sådana här yttranden ihop med den borgerliga majoriteten? Här borde väl arbetarrörelsens båda partier klart visa att de icke accepterar Åslings och regeringens filosofi.

Vänsterpartiet kommunisterna är ett litet parti. Vi begär självklart inte att våra krav i alla sammanhang skall vara riktgivande för arbetarrörelsen i stort. Men när vi ställer krav som uppenbart är i de arbetandes intresse, då vore det bra om en enad arbetarrörelse kunde ta upp dem i varje fall som delar i ett självständigt alternativ mot den borgerliga politiken.

Vpk kräver i sin motion att det nya statliga stålbolaget icke skall få minska sysselsättningen förrän nya, bestående arbeten skapats. Vår för kunde inte socialdemokraterna i utskottet ta upp det kravet själva? Varför skall de vara med och avslå det i voteringen tillsammans med de borgerliga?

Vpk kräver att de anställda i SSAB skall få vetorätt mot beslut som strider

mot deras intresse. Varför skulle socialdemokraterna rösta ner det kravet? Det kravet borde väl ha varit hela arbetarrörelsens krav.

Vpk ställer krav på förstatligande av hela stålindustrin för att garantera en långsiktig och förnyande, planmässig politik. Varför är socialdemokraterna emot förstatligande? Varför skall de i sin motion hylla regeringen för den märkliga blandkonstruktion den lägger upp, där det privata stålkapitalet till gott pris bevarar tunga positioner? Vpk vill att NJA i Luleå skall kompletteras med manufakturering och verkstadsindustrier i framtiden. Vi ser det så, att i annat fall kan man inte rädda sysselsättningen där. Varför kunde inte socialdemokraterna ha gått fram med samma krav? Varför skall man acceptera den borgerliga synen i denna del?

Lars-Ove Hagberg har ställt ett yrkande här i kammaren att riksdagen skall uttala sig för att Horndalsverket icke skall läggas ner innan ny industri har kommit dit. Det är i linje med vad invånarna i Horndal krävt. Varför kan inte hela arbetarrörelsen ställa upp på ett så självklart krav? Varför måste socialdemokraterna hjälpa borgarna och herr Åsling att i dag rösta bort det kravet?

Jag ställer inte dessa frågor i något taktiskt syfte för att vara obehaglig mot den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Jag ställer dem därför att vi från vårt parti uppfattar att de är av central betydelse för de arbetande människornas försvarskamp mot regeringen och storfinansen. Arbetarrörelsen kan ju inte i längden nöja sig med att föreslå smärre ändringar i den borgerliga politiken, ett slags bättre borgerlig politik. Arbetarrörelsen har en annan värdering av hela samhället, av människan och av produktionens ändamål än vad de borgerliga har. Arbetarrörelsen måste därför ha ett självständigt program för den ekonomiska och industriella utvecklingen i landet.

Men vad socialdemokraterna i riksdagen gör i dag, det är ju att ställa upp på samma grundläggande syn som regeringen. Så, menar vi, kan man inte fortsätta. Man kan inte stå ute bland folk ena dagen och lova dem att kämpa och sedan sätta sig i riksdagen och på alla väsentliga grundläggande punkter rösta för samma politik som de borgerliga – ja, t. o. m. hjälpa de borgerliga att rösta bort riktiga krav bara därför att dessa nu råkar komma från vpk. Sådant skapar inte – det tror jag man måste inse – kampvilja ute. Det skapar ingen riktig politisk trovärdighet.

Arbetarrörelsen i Sverige har alltid vunnit på att framträda med en självständig syn, med insikten om att dess uppgift är att på sikt bygga ett annat samhälle än det kapitalistiska. Därför behövs en socialistisk industripolitik. Därför behövs en energipolitik som inte baseras på en rovdriftsekonomis krav. Därför behövs en sysselsättningspolitik som inte lämnar produktion och arbetsliv åt storfinansens dispositioner. Därför behövs ett tänkande som förutser en framtida socialistisk planekonomi, där de arbetande har hela makten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s motionsyrkanden och det här i kammaren framlagda särskilda yrkandet.

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 45 behandlas handelsstålsindustrins framtid i Sverige. Eftersom stålindustrins produkter tekniskt indelas i handelsstål och specialstål enligt speciella normer borde ju denna diskussion ha gällt endast handelsstålet, så att det blivit föremål för utvärdering. Men, herr talman, gränserna mellan handelsstål och specialstål är små, och det framgår också av föreliggande betänkande. Jag förbehåller mig därför rätten att även säga några om de frågor som rör våra specialstålverk och den malmbaserade stålindustrin.

I motionen 1740, som nu behandlats av näringsutskottet, har vi gjort en liknande koppling i vår beskrivning. Stålindustrin och gruvorna spelar nämligen för oss i Västmanland en helt avgörande roll – inte mindre än fem av länets elva kommuner är för sitt fortbestånd beroende av denna industris möjligheter att skapa sysselsättning. I motionen tar vi inte direkt ställning för eller emot bildande av SSAB, men vi ger klart uttryck för att detta nya företag kan få och kommer att få en avgörande betydelse för övriga företag i branschen. Jag menar att möjligheterna för oss att följa och bevaka vad som kommer att ske blir mycket begränsade, eftersom SSAB:s framtida produktion skall utredas inom företaget. Även om jag förutsätter att SSAB:s ledning kommer att ta sitt ansvar när det gäller andra handelsstålverk, så är risken stor för att SSAB kan tvingas se till att de egna företagen kommer i första hand på bekostnad av de fristående mindre verken. Med de mindre verken menar jag de produktionsenheter för handelsstål som finns i Boxholm, Hörndal, Gullspång, Hallstahammar, Halmstad, Smedjebacken, Kvarnshammar och Ronneby m. fl. platser. De flesta av dessa mindre verk ingår i de andra koncernerna, medan Hallstahammars AB är ett självständigt familjeföretag.

De mindre verken är i lika stort behov av statligt stöd till strukturförändringar som de stora är. Men jag anser att de mindre verkens situation är mycket kortfattat och ofullständigt belyst i såväl propositionen som betänkandet. De mindre verken bör enligt min mening tillförsäkras möjligheter till stöd, liknande de som nu garanteras de tre stora handelsstålverken. Detta är angeläget om de mindre företagen skall ha en chans att på någorlunda lika villkor kunna verka i framtiden. Jag vet inte vad som har föresvävat industriministern när han skrev om neddragningen inom stålindustrin på vissa orter och att den måste mötas med sysselsättningsskapande åtgärder.

Hallstahammar nämns nämligen inte i sammanhanget, vilket jag anser vara uppseendeväckande. Om industriministern tror att situationen i Hallstahammar går att klara av utan Hallstahammars AB i framtiden, så är detta en felsyn. Jag skulle därför, herr talman, vilja säga några ord om utvecklingen i Hallstahammar.

Två företag är helt dominerande i denna kommun: Bulten Kanthal och Hallstahammars AB. Det förra företaget har sedan mars 1975 minskat antalet anställda med 575 personer. Ytterligare 275 personer kommer att bli friställda under detta år. F. n. utgår sysselsättningsstöd för närmare 300 anställda fram

till detta halvårsskifte. Därför kan man inte bortse från att ytterligare personalinskränkningar på sikt kommer att följa. Att i ett sådant läge också genomföra inskränkningar vid Hallstahammars AB skulle vara mycket ogynnsamt för kommunens framtid. Ett av de alternativ som handelsstålsutredningen diskuterat innebär en total nedläggning av verksamheten vid Hallstahammars AB. Detta alternativ måste med alla till buds stående medel undvikas. Ett annat alternativ, som innebär en nedläggning av stålverket, bedöms av både företagsledning och fackliga organisationer som helt orealistiskt. Motiveringen är att med den speciella produktionsinriktning och driftform som karakteriserar Hallstahammars AB är det alldeles omöjligt att helt basera produktionen på köpta ämnen. En sådan förändring skulle rubba förutsättningarna för den totala verksamheten på ett så avgörande sätt, att det vore liktydigt med en mycket snar nedläggning av hela verksamheten.

Handelsstålsutredningen har vidare diskuterat att Hallstahammars AB borde upphöra med att producera armeringsjärn. Företagsledningen och de fackliga företrädarna har framhållit att tillverkning av armeringsjärn betyder mycket för förutsättningarna att bedriva verksamheten med den inriktning som bruket har. Det möjliggör bl. a. att man effektivt kan tillvarata sekunda ämnen, botten- och toppämnen. Såvitt jag kan förstå är denna bedömning helt korrekt och svår att bestrida. Därför vore det felaktigt att ålägga bruket restriktioner för vad det skall få tillverka. Den volym av armeringsjärn som Hallstahammars AB tar fram är av marginell betydelse om man jämför med landets totala produktion av armeringsjärn. Naturligtvis brottas bruket i Hallstahammars i dagens lågkonjunktur med samma ekonomiska problem som övriga företag i branschen. Men en fortsatt verksamhet vid Hallstahammars AB i dess nuvarande anläggningar bör kunna ge god tid för det rådrum och de utredningar som behövs, eftersom man med nuvarande produktionsutrustning, enligt de bedömningar som är gjorda, kan hävda sig bra i konkurrensen.

Det är därför av avgörande betydelse att regeringen inte låter de fria marknadskrafterna avgöra vilka företag i branschen som skall leva kvar eller dö. Det är också viktigt att SSAB:s ledning känner sitt speciella ansvar för utvecklingen inom handelsstålsindustrin i sin helhet. Ett övergripande ansvar måste dock åvila ett lands regering. Det är i sista hand den som skall ta hänsyn till de regionalpolitiska, sysselsättningspolitiska och samhällsekonomiska konsekvenserna. En regering kan inte, får inte i dagens läge undandra sig sitt ansvar, vilket jag f. n. upplever att den borgerliga regeringen gör.

Hur viktigt det är med en sammanhållande planering för denna bransch kanske framgår av det jag tänkt säga om den s. k. frivilliga förhandling som har upptagits mellan Fagersta AB, Uddeholm och SKF angående ett framtida samarbete på specialstålssidan. Initiativet som dessa tre företag har tagit är i och för sig bra. Men jag frågar mig, och anställda i Fagersta och på andra platser frågar sig: Är det dessa tre företag som ensamma bör sitta vid förhandlingsbordet och göra strukturrationaliseringen? Borde inte också Surahammar, Avesta och Nyby bruk ha varit inblandade i dessa förhand-

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

lingar? Det är enligt min mening mer som förenar dessa företag än som skiljer dem åt. Jag gör mig inga illusioner om att företag som är i daglig konkurrens med varandra frivilligt är beredda att sätta sig vid förhandlingsbordet utan att någon styr dem dit.

Med hänsyn till allt det underlag som nu finns om svensk stålindustri, så är det, enligt min mening, regeringens skyldighet att ta initiativet till att de parter som kan tänkas ha någonting gemensamt blir föremål för en gemensam förhandling om den framtida produktionsinriktningen. Men ingenting hörs från regeringen. Risker är, enligt min uppfattning, stor att kortsiktiga företagsekonomiska bedömningar blir avgörande för det framtida samarbetet. Det anser jag är beklagligt. Det som nu sker på olika områden inom stålindustrin innebär att företag, ja, hela orter och regioner utsätts för ren utpressning, detta beroende på att landets regering inte är beredd att ta sitt politiska ansvar.

Om regeringen vore beredd att ta sitt samordningsansvar, att satsa på miljöinvesteringar inom stålindustrin, att öka satsningen på forskning och utveckling i denna bransch samt att öka den inhemska efterfrågan på stålprodukter till fler bostäder, broar och mycket annat, då tror jag, herr talman, att vi skulle få det rådrum som behövs för att vi långsiktigt skulle kunna strukturera vår stålindustri och vår gruvindustri.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde Thure Jadestig (s) och Eric Marcusson (s).

KARL BOO (c):

Herr talman! Den fråga som nu är föremål för överläggning och beslut berör på ett avgörande sätt många människor och bygder, ja hela län. Detta gäller naturligtvis främst de kommuner som direkt berörs av den nya ståljätten SSAB, men det gäller självfallet också de många företag, de anställda i företagen och de många orter som drabbas av direkta konsekvenser på grund av inriktningen och utvecklingen inom SSAB.

Särskilt i Dalarna berörs ett nät av orter. Det gäller gruvorter, men också handelsstålverksorterna Smedjebacken och Horndal liksom många företag som i sin verksamhet är direkt relaterade till gruvorna och stålverken. De problem som kommer att uppstå i anslutning till handelsstålbranschens förändring kan förvisso bli stora, men strukturförändringarna måste givetvis göras på ett sådant sätt att två primära förutsättningar uppnås, nämligen dels att sysselsättningen klaras för alla, dels att detta sker med inriktning på att nya arbetstillfällen skapas på den ort och i den kommun där arbetstillfällena eventuellt försvinner. Detta är ytterst viktigt från både mänsklig och regionalpolitisk synpunkt.

Det skall inte förnekas att en utveckling där metallurgin försvinner från Domnarvet skulle få förödande verkningar för gruvindustrin i länet. Jag vill inte betrakta det förslag som nu ligger på kammarens bord för beslut såsom någon låsning på den punkten, utan jag förutsätter att de utredningar och analyser som pågår inom ramen för det nya stålbolaget kan ge underlag för

fortsatt metallurgisk verksamhet i Domnarvet.

Jag hade tänkt nöja mig med dessa korta kommentarer beträffande SSAB, men i anslutning till Kjell-Olof Feldts anförande – och även till vad andra socialdemokratiska talare yttrat – vill jag säga att när man med hänvisning till reservationen 2 ställer stora krav på att underlaget inför avgörandet i dag borde ha varit ett annat, så har man i reservationen själva redovisat ett mycket magert underlag. Det är naturligtvis här, liksom i andra avseenden, så att regeringen har möjligheter att komma till riksdagen med förslag i anslutning till utvecklingen och till de förändringar som behöver vidtas.

Utvecklingen inom gruv- och handelsstålssektorn är avgörande för Dalarnas framtid, och många sysselsättningstillfällen står där på spel. Detta framgår också klart av den bedömning av möjligheterna för länet som länsstyrelsen har gjort.

Därutöver vill jag som bevis ta nuläget och framtidsmöjligheterna för de mindre handelsstålverken. Dessa berörs visserligen inte direkt av det nya storbolaget, men de mindre verken påverkas ändå av konsekvenserna av vad som sker med och i SSAB. Handelsstålsutredningen föreslog en produktuppdelning mellan de mindre stålverken samt att de större stålverken skulle upphöra med viss produktion som ingår i de mindre verkens produktionsprogram. Det crinras också om detta i propositionen. Såsom framgår av näringsutskottets betänkande har de mindre verken inför stålortsgruppen lämnat klara besked om att även de behöver statligt finansierat stöd för sin medverkan i strukturförändringen. Industriministern uttalade i propositionen att han finner det angeläget att dessa mindre stålverk även i framtiden kan bevara sin konkurrenskraft. Detta är ett viktigt målsättningsuttalande, som jag vill ta fasta på. Industriministern förutsätter också att de mindre verkens intressen inte åsidosätts genom åtgärder som SSAB vidtar. Även detta bör poängteras.

Jag tar också fasta på vad näringsutskottet säger i sitt betänkande, nämligen:

”När det gäller de mindre handelsstålsverkens situation vill utskottet understryka vad som anføres i propositionen (s. 46 f.) om det angelägna i att dessa verk även i framtiden kan bevara sin konkurrenskraft. Åtgärder som SSAB vidtar som ett led i sin strukturomvandling får inte utformas så, att de leder till väsentliga svårigheter för de mindre verken. Det statliga engagemanget inom handelsstålsindustrin i form av SSAB får alltså inte medföra att mindre handelsstålverk slås ut och problem sålunda flyttas från en ort till en annan.”

Den grupp som nu arbetar under Arne Geijers ledning för samråd mellan de mindre verken har en utomordentligt viktig uppgift. Det borde därför vara en självklarhet att inga avgörande beslut om förändringar i de mindre handelsstålverkens verksamhet fattas innan Geijers rapport är klar. Men så är tydligen inte inställningen på alla håll.

Som framgått av redovisningar i massmedia, vilket också har refererats här i dag, så kommer enligt ett beslut i förra veckan verksamheten vid Horndalsverken att läggas ned i en första etapp i år och slutligt nästa år. Det är

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

ca 200 personer som direkt berörs, och tillsammans med ASSI:s beslut 1975 att sågen i Horndal skall avvecklas – vilket också sker i vår och berör nära 100 personer – är det ett förödande slag som riktas mot människorna som arbetar i företagen, mot orten Horndal och mot hela kommunen.

Horndalsverken ägs av Fagerstakoncernen men utarrenderas sedan 1972 till Boxholms AB – dotterföretag till AB Iggesunds Bruk. Boxholms kontrakt går ut nästa år. I detta läge är det tydligen så, att inget av företagen känner något primärt ansvar för en fortsatt verksamhet i Horndal. Facket har inte heller haft några framgångar i de överläggningar som förevarit. Det uppkomna läget är synnerligen olyckligt och kan helt enkelt inte accepteras. Företagen måste ta ett gemensamt ansvar och medverka till en fortsatt verksamhet i Horndalsverken, åtminstone i första hand tills Geijers utredning är klar och en klarläggande framtidsinriktning i anslutning till denna utredning också har tagits.

Kjell-Olof Feldt har redovisat som sin synpunkt att det är regeringens skyldighet att nu gå in och verkligen säga ifrån, att någon förändring inte kan ske förrän just denna Geijerska utredning är klar. Jag vill bara erinra om att den förändring i ansvar för Horndalsverken som skedde 1972 var en förändring som gjordes under den förra regeringens tid. Det är det nu uppkomna läget i anslutning till att arrendet går ut, som har gjort situationen synnerligen besvärlig, i det avseendet att man har svårt att få fram en direkt ansvarskänsla hos något av de berörda företagen.

Jag vill därutöver tillägga att det som sägs i den redovisning som i dag sker från Fagerstakoncernen, om att det kan bli aktuellt att riva delar av Horndalsverken för försäljning till ett u-land, är en förhastad åtgärd i en situation då man måste stanna till och pröva de förutsättningar som kan finnas och är möjliga. När Kjell-Olof Feldt säger att det är de 2 milj. kr. i årshyra som Fagersta tar ut av Boxholm som har stjälp Boxholms förutsättningar att fortsätta verksamheten där, så är det väl, enligt den redovisning jag har fått, inte hela sanningen. Jag tror det är andra saker som har varit avgörande när Boxholm beslutade om sin förändring i Horndal. Men självfallet – det underströk jag också vid demonstrationen och sammankomsten i Horndal i lördags – måste det vara svårt för Fagersta att hämta hem 2 miljoner från Horndal i arrende om verksamheten läggs ner och hela bruket stannar. Då finns således ingen sådan möjlighet att hämta hem ens arrenden för Fagerstakoncernen.

Det är lika olyckligt att ASSI:s nedläggningsbeslut nu skall träda i kraft. Vi menar att det finns anledning för ASSI att i den nya situationen ompröva sitt nedläggningsbeslut. Det finns råvara, och det finns en hygglig såg. Alla måste ta sitt samhällsansvar i Horndal – också det statliga företaget ASSI. Det är givetvis omöjligt för ASSI att komma ifrån sitt samhällsansvar i det här läget, då det gäller människorna och bygden som sådan. Det är självklart att också alla näringspolitiska insatser bör sättas in för att rädda den utsatta bygden. Det gäller att ge den verksamhet som finns fortsatta möjligheter, och det gäller naturligtvis också att få till stånd nyetablering av verksamhet som kan ersätta eventuella förändringar av de verksamheter som nu finns. Den

satsning på den mindre företagsamheten som regeringen föreslagit och riksdagen beslutat om och som ytterligare kommer att förstärkas är synnerligen angelägen. Detta gör att det ändå i botten kan finnas en optimistisk ton även i orter av Horndals typ.

Läget inom Avesta kommun när det gäller sysselsättningsutvecklingen inom den industriella sektorn är synnerligen negativt. Det finns inte stora möjligheter till alternativ sysselsättning. Kommunen i samarbete med länsmyndigheterna gör stora ansträngningar för att öka sysselsättningen men hittills utan några större framgångar.

En stark manifestation för sysselsättningen i Horndal och för Horndals framtid var den demonstration som ägde rum i Horndal i lördags. Ca 1 000 personer deltog, och den resolution som antogs vill jag gärna instämma i. Jag skall också inför kammaren redovisa innehållet. Resolutionen lyder som följer:

”Ingen nedläggning får ske förrän ersättningsindustrier hinner ordnas för båda industrierna, så att full sysselsättning för de hotade arbetstillfällena anskaffas.

Genom det hårda svek de tongivande industrierna i Horndal har visat oss genom sina beslut att upphöra med verksamheterna: Horndalsverken och ASSI:s sågverk, innebär det att närmare 300 arbetstillfällen försvinner från orten. Detta är en katastrof för samhället, som är helt beroende av denna sysselsättning.

Därför kräver vi att regeringen måste se till att Horndalsverken skall drivas vidare tills Arne Geijers utredning för de mindre stålverken är fullt klar, så att det med utgångspunkt från den går att fatta beslut.”

Jag vill, herr talman, helt instämma i detta.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Som jag i mitt anförande klart gav vid handen gör vi från vpk:s sida oss inga som helst illusioner om vad den borgerliga regeringens stålpolitik egentligen avser. Men det kunde ju vara intressant att med utgångspunkt i vad Karl Boo nyss sade känna regeringssidans företrädare litet på pulsen.

Karl Boo betonade ett avsnitt på s. 21 i utskottsbetänkandet som handlar om de mindre handelsstålverkens situation. Utskottet understryker där vad som anförs i propositionen, nämligen ”det angelägna i att dessa verk även i framtiden kan bevara sin konkurrenskraft. Åtgärder som SSAB vidtar som ett led i sin strukturomvandling får inte utformas så, att de leder till väsentliga svårigheter för de mindre verken.”

Man vill alltså med denna något krångliga skrivning ge sken av att man slår vakt om de mindre handelsstålverken. Det passar ju bra ihop med centerpartiets officiella decentralism.

Sedan blåddrar jag en smula i samma utskottsbetänkande, blåddrar tillbaka

till s. 12. Där finner man följande allmänna syn på handelsstålsindustrins villkor i Europa i modern tid:

”Produktionstekniken inom stålindustrin har inte nämnvärt förändrats. Däremot har stordriftsfördelarna fått en allt större betydelse. För länder som i huvudsak är hänvisade till en relativt liten, svagt växande hemmamarknad kan stordriftens fördelar inte alltid tillgodogöras. För att detta skall kunna ske måste man i dessa länder räkna med en nedläggning av äldre enheter samtidigt som man bygger upp nya anläggningar.”

Man skall alltså å ena sidan bevara de små och äldre handelsstålsverken, å andra sidan skall man räkna med en utveckling som på grund av stordriftsfördelarna gör det nödvändigt att lägga ned dem. Var någonstans mellan dessa fullständigt oförenliga yttranden, som på ett så elegant sätt slår ihjäl varandra, ligger egentligen regeringens politik?

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Karl Boo konstaterade helt riktigt att en nedläggning av Domnarvet skulle få förödande konsekvenser för Dalarna. Sedan söker han tröst i att riksdagsbeslutet inte är någon låsning, han ställer sin förhoppning till de utredningar och analyser som pågår. Då vill jag ställa en fråga till Karl Boo: Vilka förutsättningar gäller enligt herr Boo för de här utredningarna? Är det att SSAB skall bli företagsekonomiskt lönsamt? Är det att detta kräver en bortrationalisering av ungefär 4 000 jobb? Om inte, vilka förutsättningar skall man arbeta med i de här utredningarna?

Sedan gjorde Karl Boo en annan träffande anmärkning när han sade att det är ett förödande slag mot Horndal om Horndalsverket och ASSI försvinner därifrån. Han sade att det läget inte kan accepteras. Han sade vidare att det är företagets skyldighet att medverka till fortsatt verksamhet i Horndal. Men sedan kom en mystifikation. Han citerade vad jag sade i mitt inlägg, nämligen att jag ansåg att det var regeringens skyldighet att gå in och se till att Horndalsverket kan fortsätta. Han sade sedan att förändringen som har lett fram till dagens situation skedde 1972. Därefter övergick han till att tala om någonting annat. Då måste jag fråga: Om den här förändringen, som herr Boo anser vara på något vis orsaken till det som hände i år, skedde 1972, undandrar det den nu sittande regeringen från dess ansvar? Betyder det att Karl Boo inte tänker vidarebefordra till regeringen de karska ord som han fällt här i riksdagen? Det är tydligen inte regeringen som skall ta något ansvar. Han vill att ansvaret skall stanna i företagen.

Karl Boo är en man med betydande inflytande i det största regeringspartiet. Därför är det av intresse och betydelse hur han tänker utnyttja detta inflytande. Om det är så att han med sitt uttalande här gav den borgerliga regeringen och sin partivän Nils Åsling något slags frisedel vad gäller utvecklingen i Horndal, då var det ett anmärkningsvärt uttalande Karl Boo gjorde.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till Jörn Svensson att han drar felaktiga slutsatser. De här två uttalandena i propositionen och utskottsbetänkandet strider inte mot varandra. Självfallet kan man tänka sig en strukturförändring där också stordriftsfrågan kommer in i bilden, men därifrån till att dra den definitiva slutsatsen att de äldre stålverken skulle vara de små och därmed de som skulle läggas ned är steget verkligen alltför långt, Jörn Svensson.

Sedan vill jag förtydliga mitt tidigare uttalande, om inte Kjell-Olof Feldt förstod innebörden i det: Den förändring som skedde i Horndal 1972, då Boxholm gick in och arrenderade Horndals bruk av Fagersta, inträffade alltså under den tidigare regeringens tid. Jag vill ställa en fråga direkt till Kjell-Olof Feldt: Vilken bedömning gjorde den dåvarande regeringen av den förändring i ansvaret för verksamheten i Horndal som då skedde?

Det var ett tidsbegränsat arrende som går ut nästa år som Boxholm då övertog. Vad hade den dåvarande regeringen för information och vilka propåer framlade man vid det tillfället?

Jag anser det självklart att regeringen har anledning att observera utvecklingen och gå in när det är så stora förändringar som i Horndal och när det berör en bygd så oerhört starkt som den nu av de två företagen beslutade förändringen i Horndal gör. Det underströk jag också i slutet av mitt anförande.

När det gäller konsekvenserna av att metallurgin eventuellt skulle försvinna från Domnarvet vill jag understryka vad jag sade tidigare – det är en utveckling som skulle få betydande konsekvenser för många gruvorter i Dalarna. De bedömningar som nu görs inom företagen får vi hoppas blir sådana att den malmbaserade verksamheten i handelsstålverket i Domnarvet kan bestå.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Karl Boo slingrar sig.

Låt mig med utgångspunkt från vad som står i utskottsbetänkandet, som han står bakom, förenkla frågan åt honom, så kanske jag kan få ett rakare svar.

Om man nu har den allmänna uppfattningen att stordriftsfördelarna när det gäller handelsstålsindustrin har avgörande betydelse, vill då representanten Karl Boo från det parti som uppger sig ha decentralismen på sitt program tala om för mig vilka konsekvenser denna satsning på storleksfördelarna i den kommande strukturomvandlingen kommer att få? Vilka av de mindre handelsstålverken här i Sverige kommer att drabbas av det? Vilka bruksorter får räkna med att drabbas av nedläggning?

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Med någon möda lyckades jag dra ur Karl Boo ett mycket viktigt uttalande, nämligen att han anser att det är regeringens skyldighet att gå in i Horndal. Jag lovar Karl Boo att vi verkligen skall bevaka vad regeringen tar sig för. Vad den gör, bör den göra snart, skulle jag vilja påstå.

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

Däremot sällade sig Karl Boo till den långa rad av borgerliga talare som i dag har försökt dra sig undan ansvaret för konsekvenserna av innebörden i det beslut som snart skall fattas. Man säger att man hoppas på att utredningarna skall leda till ett bra resultat. Man utgår ifrån att några otrevliga saker inte skall inträffa. Men något som helst besked till företagsledningen i SSAB, till de representanter för arbetare och tjänstemän som nu snart skall ta ställning, ger man inte. Något besked om huruvida de skall ha en möjlighet att beakta de samhällsekonomiska konsekvenserna, det öde som kommer att drabba orter och län, och ha en vidare referensram än den mycket snåla ram som har angivits i Lars Nabsseths utredning och som Nils Åsling sluter upp bakom får man inte. Därför blir ansvaret dubbelt i framtiden om Karl Boo och andra centerpartister som har talat här i kväll försöker hävda att ni har ställt upp för Domnarvet eller för Dalarna eller för någon annan stålort, när ni inte har velat ge dem en enda chans att ta ställning utifrån den utgångspunkten att företaget har riksdagens stöd för att ta sociala och samhällsekonomiska hänsyn. Det ansvaret kommer en dag att utkrävas av er.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt har liksom många andra socialdemokrater i debatten fört ett yvigare resonemang än vad det finns underlag för i de reservationer som finns fogade vid betänkandet. Jag har påvisat vad som står i reservationen 2. Vilken betydelse har förslaget i den reservationen för ärendenas avgörande i dag? Jag vill inte förneka att vad som där skisseras kan vara av intresse, men jag vill understryka att regeringen självklart vid vilken tidpunkt som helst kan återkomma till riksdagen med förslag beträffande denna fråga.

Jörn Svensson ville inte acceptera mitt resonemang om vad som står i propositionen och betänkandet. Jag vill därför hänvisa till vad som står på s. 22 i betänkandet:

”Som framhålls i propositionen --- hänger de problem som svensk handelsstålsindustri brottas med till stor del samman med de stordriftsfördelar som är förknippade med nuvarande processteknik. Utskottet understryker vad industriministern anför i detta sammanhang om det angelägna i att utveckla nya metoder för stålframställning som är bättre anpassade för tillverkning i mindre anläggningar.”

Den passusen bör Jörn Svensson begrundas.

ALF LÖVENBORG (ap):

Herr talman! År 1974 fattade riksdagen beslut om byggandet av Stålvärk 80. Jag minns den dagen som en av de få dagar då man kunde sitta i kammaren och känna stor glädje och tillfredsställelse över ett beslut som fattats. Det kändes som en högtidsdag för Norrbotten. Äntligen var de bestämmande instanserna, riksdag och regering beredda att lämna en rejäl återbäring för allt vad detta län lämnat ifrån sig under årens lopp. Äntligen skulle Norrbotten ges en chans att bryta den koloniala strukturen.

Ja, det tändes faktiskt en stråle av hopp. Hela Norrbotten kom att präglas av

inriktningen på Stålverk 80. Man såg det som utgångspunkten för en bred industriell utveckling av hela länet. Äntligen skulle vi få en chans att på hemmaplan förädla råvarorna.

Det blev en enorm byggrush, och den långa marschen bakåt när det gäller befolkningssiffrorna bröts. För första gången på mycket länge ökade befolkningstalet, bl. a. därför att tvångsflyttade norrbottningar började flytta hem igen. Det var människor, unga och gamla, som med enkel biljett sänts iväg till Stockholm, Göteborg, Malmö och andra storstäder, men som aldrig upphört att hoppas på att de skulle få chansen att flytta hem igen. Eller för att tala med Nils Ferlin i "Drömmen i Babel":

All Babels härlighet såg de
men blundade i förakt.
De längtade hem till sin egen stad
och allt som var ödelagt.

Efter sjuttio år var de fria
mot Kanaan gick deras tåg.
Allt skulle de återuppbygga
och bygga med villig håg.

Allt skulle de skönare bygga
och ingenting hade de glömt,
nej ingenting hade de glömt.
Men fattigt blev deras Jerusalem
Mot det de i Babel drömt.

Herr talman! Ja, fattigt känns det verkligen att uppleva dagens debatt och förväntade beslut. I stället för en stark utveckling av den statliga järn- och stålindustrin med NJA och Stålverk 80 som utgångspunkt är det nu frågan om att delvis privatisera vårt lands enda statliga järnverk.

I stället för 2 300 nya jobb i den direkta produktionen får vi nu uppleva att tusentals jobb skall försvinna. I stället för en sammantagen sysselsättnings-effekt på 8 000 nya jobb direkt och indirekt får Norrbotten nu uppleva hur allt fler blir arbetslösa.

Kan man egentligen tänka sig större svek mot en landsända än det som har begåtts mot Norrbotten?

År 1976 fattade riksdagen det nya beslutet om Stålverk 80. Det innebar att byggnationen av Stålverk 80 förändrades till 2,5 miljoner ton stålämnen per år i stället för 4, samtidigt som en utbyggnad av valsverkskapaciteten skulle ske.

I botten låg att denna förändring skulle ge lika många arbetstillfällen som vad som angavs i 1974 års beslut och att det skulle bli ett metallurgiskt centrum i Luleå.

Blev det 2 300 nya jobb? Blev det en utbyggnad av valsverkskapaciteten?
Blev det något metallurgiskt centrum?

Nr 112

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

Vi vet svaren. De är på samtliga frågor nej. Riksdagsbesluten har systematiskt saboterats, och i dag skall projektet Stålverk 80 fullständigt likvideras. Sveket skall alltså fullbordas!

I regeringens proposition använder man flera sidor för att dödförklara Stålverk 80 och motivera varför det nu är helt borta ur bilden. Ja, nu skall riksdagen anslå pengar för själva avrättningen. 1974 satt vi här i riksdagen och fattade beslut om Stålverk 80. Nu skall vi, enligt propositionens förslag, lämna Statsföretag AB ett bidrag på 181,3 milj. kr. för en avveckling av projektet.

Jag finner det alarmerande att man inte heller i den socialdemokratiska partimotionen reagerar mot avvecklingen och aktualiserar Stålverk 80 i detta sammanhang. Har ni också nu kapitulerat? Men ändå säger ni ju i skilda sammanhang att bara socialdemokraterna kommer tillbaka till makten så skall Stålverk 80 byggas. Vore det inte på sin plats att ge ett klart besked, nu när vi diskuterar den svenska stålindustrins framtida utformning. Blir det ett beslut om byggandet av Stålverk 80, om ni kommer tillbaka i regeringsmakten 1979 eller inte? Jag är övertygad om att det finns ett stort intresse för svaret på den frågan – inte bara i Norrbotten.

Arbetarpartiet kommunisterna har i motionen 1733 ställt krav om att Stålverk 80 återupptas i sitt ursprungliga omfång och kompletteras med valsverk och andra åtgärder för en långtgående förädling. Vi gör det därför att vi ser dessa åtgärder som den naturliga utgångspunkten för en planmässig industrialisering och en strukturell förändring av det norrbottniska näringslivet.

Vi framhåller i vår motion att regeringens förslag i väsentliga delar bygger på den utredning som lades fram av professor Lars Nabseth i fjol. Den utredningen är en partsinlaga från en framträdande representant för storkapitalet. Den var defensiv till sin karaktär och skraddarsydd för att passa det svenska stålkapitalets intressen. Man förutser kallt att de åtgärder som föreslås kommer att leda till minskad sysselsättning med över 4 000 personer under fem år. Här finns ingenting klart angivet om hur alla dessa skall beredas ny sysselsättning. På det planet rör sig regeringen i propositionen med synnerligen luftiga formuleringar om utbildningsprogram och andra icke konkretiserade åtgärder för att "stärka möjligheterna för den personal som berörs att erhålla nya arbetsuppgifter".

Det låter föga betryggande för dem som nu går med hjärtat i halsgropen av rädsla för att mista sina jobb i Luleå, Oxelösund, Borlänge, Boxholm, Smedjebacken, på orterna inom gruvnäringen och på andra platser.

Vad har regeringen för nya jobb att erbjuda? Jag tycker att det är ett anständighetskrav att man klagör den frågan i samband med att man lägger fram ett förslag som innebär att minst 4 000 människor inom stålbranschen blir arbetslösa. Man finner visserligen i propositionen välvilliga formuleringar om att man måste satsa på nya sysselsättningsskapande åtgärder, men utvecklingen hittills förskräcker. De svikna löftena om 2 300 nya jobb i Luleå visar vad ord kan vara värda, när det verkligen gäller.

Herr talman! Det står klart att svensk stålindustri i sin helhet befinner sig i

en mycket allvarlig situation. Krisen är i stor utsträckning självförvållad av den svenska storfinsans, och dess verkningar drabbar främst arbetarklassen, men också Sverige som industrination betraktad. I propositionen snuddar man vid orsaken till branschens svårigheter, men inte mycket mer. Det framhålls att andra länder har modernare produktionsutrustning och att man där i större utsträckning har gått in för stordrift och teknisk utveckling. Man nämner Japan som exempel.

Ja visst, svensk stålindustri har kommit i bakvatten. Men varför? Jo, därför att det svenska stålkapitalet inte har satsat tillräckligt på utveckling utan nöjt sig med att ta hand om vinsterna under många goda år och på så sätt kört ner de svenska anläggningarna. Propositionens slutsats borde mot den bakgrunden ha blivit dels att man inom svensk stålindustri nu måste satsa djärvt på forskning, utbyggnad och en långt driven förädling för att kunna möta den internationella konkurrensen, dels att man måste ta ifrån profitörerna deras makt och ägande.

Men så är icke fallet. Propositionens linje är defensiv och innebär ett avtal på storfinsans villkor, den storfinsans som bär ansvaret för den nuvarande krisen. Nu har dess toppar kommit i det läget att det är lämpligt att gå samman med staten. Den tanken aktualiserades aldrig då det gick bra och man kammade in de stora vinsterna. Den överenskommelse som nu är föreslagen innebär att storfinsans smiter undan ansvaret och konsekvenserna och att staten betalar affären. Det är verkligen en magstark politik.

Det riktiga vore i stället att hela branschen nationaliserades och fick en ny inriktning. Det som nu föreslås ske är bara att Stora Kopparberg, Gränges och NJA slås ihop och att delar av företagen avvecklas. NJA tilldelas rollen som råstålsproducent och blir en filial till en stor koncern. Man kommer med till visshet gränsande sannolikhet att gå vidare på den dåliga traditionella vägen när det gäller politiken gentemot NJA. Företaget tilldelas det minst lönsamma, och russen i kakan tar andra hand om – precis som tidigare. För NJA kan det här trepartssamlaget sluta med en omfattning till döds.

Domnarvets Jernverk blir av med metallurgin och skall satsa på tunnplåt, och Oxelösund får grovplåten.

Vi är självfallet inte motståndare till en samordning av den svenska stålindustrin, tvärtom. Men en sådan samordning bör inte ske inom ramen för ett blandekonomiskt missfoster, där privatkapitalet de facto får ett avgörande inflytande. Staten får enligt förslaget stå för fiolerna, men utan att ha tillförsäkrat sig en majoritetsställning. Avtalet är dessutom skrivet så att de privata, när de finner det lämpligt, kan lösa ut sig ur bolaget på fördelaktiga villkor. De är sannerligen helgarderade, trots alla sina tidigare försyndelser.

Arbetarpartiet kommunisterna föreslår i sin motion att hela branschen nationaliseras och att en ny, utifrån hela samhällets synpunkt genomtänkt stålpolitik utformas. Med stålbranschen avser vi också specialstålsindustrin. Allt detta bör övertas av samhället och privatkapitalet ställas åt sidan.

En ny stålpolitik måste utformas så, att den blir till största möjliga nytta för de arbetande människorna och de regioner som är beroende av branschens

utveckling. Det får inte innebära att bruksorter offras och att människor kastas ut i arbetslöshet.

Huvudinriktningen i framtiden måste bli en långt driven förädling som ger flera arbetstillfällen på satsat kapital. Den svenska malmen måste göras säljbar och vinstgivande före export, och det var också den konstruktiva tanken bakom Stålverk 80. När det gäller den norrbottniska delen av problemkomplexet har vi förutom förslaget om återupptagande av projektet Stålverk 80 och byggandet av ett valsverk i Luleå också framhållit vikten av att man i långt högre grad än planerat använder sig av de befintliga forsknings-, utvecklings- och utbildningsresurserna i Luleå.

I en samordnad statlig stålpolitik måste resurserna för forsknings- och utvecklingsarbetet byggas ut. I Luleå finns redan den tekniska och metallurgiska forskningsstationen och nu har också SGU, Sveriges geologiska undersökning, förlagts dit. Det vore en naturlig grund för uppbyggandet av hela stålbranschens forsknings- och utvecklingscentrum.

Men om det förslaget i vår motion säger utskottet praktiskt taget intet. Man uttrycker bara den fromma förhoppningen att SSAB skall "bedriva en stor del av den långsiktiga forskning som är nödvändig för en effektiv och konkurrenskraftig handelsstålsindustri i framtiden". Så torftigt behandlar man en av de viktigaste sektorerna när det gäller utvecklingen av den svenska stålbranschen.

Vi har i vår motion helt kort tagit upp det märkliga förhållandet att medan den svenska stålbranschen har ställts på sparlåga så växer importen. Importandelen har ökat snabbt, från 35 % 1966 till 53 % första halvåret 1977. Nog är väl detta ett barockt förhållande. Borde man inte allvarligt fundera över vilka åtgärder som bör vidtas för att få en ändring på detta förhållande. Över 50 % av hemmamarknaden betyder helt klart tusentals arbetstillfällen. Vi kräver åtgärder för att begränsa importen. Det behöver inte bara betyda handelspolitiska sådana utan också åtgärder inom svensk stålindustri, så att man verkligen får fram de stålprodukter och kvaliteter som behövs för svensk förbrukning. En växande import medan svensk stålindustri håller på att gå på knä kan inte vara förnuftigt och tolerabelt.

Herr talman! Den proposition vi nu behandlar är en uppvisning i nya lappverk. Den saknar helhetssyn och perspektiv. Den innebär att de arbetande och hela regioner skall ta konsekvenserna av storkapitalets misskötsel av en viktig industribransch, att man avvecklar i stället för att satsa på förnyelse. Och som norrbottning måste jag tillägga: Den utgör ett slag mot det nordligaste länet och alla de förhoppningar som tidigare knöts till Stålverk 80, mot möjligheterna till en bred industriell utveckling, arbete för alla och ett slut på kolonialpolitiken.

Utgående från vår kritik och de ställda förslagen vill jag yrka bifall till vår motion 1733.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! I motionen 1734 har s-ledamöterna på Dalabänken påtalat det starka samband som av ålder finns i vårt län mellan de två basnäringarna gruvbrytning och järnhantering. Vi har även påtalat konsekvenserna av alltför drastiska omdaningar, där s. k. enföretagsorter skulle bli synnerligen hårt drabbade.

Liksom de fackliga organisationerna vid Domnarvets Jernverk inser vi det stora värdet av s. k. integrerade verk, där den malmbaserade metallurgin har sin givna plats. Det framstår klart för oss att den driftformen är starkt bidragande till en god produktkvalitet. Inte minst gäller det Domnarvets Jernverk, som helt kommer att gå över till tunnplåt, som skall användas till bl. a. vitvarutillverkning och karosscriplåt, i båda fallen med höga krav på formbarhet.

Som jag uppfattat industriminister Åsling har han också påtalat nödvändigheten av samarbete då det gäller den mellansvenska stålindustrin och områdets järnmalmsgruvor. I propositionen heter det nämligen:

”Jag anser det angeläget att det kunnande som finns i Mellansverige vad gäller malmproduktion bibehålls. Det bör finnas goda möjligheter att uppnå en sådan struktur och konkurrenskraft att den mellansvenska stålindustrin utan nackdel kan förses med järnmalm från gruvor i Mellansverige. LKAB bör, om detta visar sig lämpligt, i första hand tillgodose malmefterfrågan från NJA och utlandet.

Jag finner det önskvärt att Svenskt Stål och andra berörda företag i samarbete med de anställda och samhället tar initiativ till en långsiktig planering av den mellansvenska gruvindustrins struktur. Jag bedömer det vara av särskilt intresse att en undersökning görs av samordningsfördelarna inom gruvindustrin i Mellansverige.”

Vi är många som med intresse avvaktar hur industriministern skall följa upp sitt uttalande.

Utskottet uttrycker sig något mera försiktigt. I dess skrivning talar man om användande av ”inhemsk malm och ämnen som tillverkas inom landet”. Jag anser det skäligt att man i första hand nämner den mellansvenska malmen när det gäller stålverken i motsvarande område, av den enkla anledningen att Mellansveriges metallurgi hittills byggts upp och anpassats efter den.

Ett enda exempel: Grängesgruvan antas ha en leveranskapacitet av ca 2,2 miljoner ton järnmalm, varav 0,5 miljoner ton förväntas gå till Oxelösund och 1 miljon ton till Domnarvet. Så händer det i sämsta fall att Domnarvets behov av malm upphör och ingen ny storköpare av malm uppträder. Det är ju helt klart att en dylik situation blir katastrofal för gruvan och gruvsamhället.

För att klara konsekvenserna av en sådan utveckling behövs, som vi krävt i vår motion, ett näringspolitiskt program för handelsstålsindustrin med klara regionalpolitiska målsättningar. Dessa måste preciseras och föreläggas riksdagen. Givetvis måste då all hänsyn tas till de nuvarande stål- och gruvorterna. Framför allt får inga avgöranden träffas i slutna styrelserum över huvudet på de anställda och allmänheten. Vi måste ha en offensiv inställning, slåss för stålindustrins framtid och dess plats i näringslivet.

Nr 112

Torsdagen den
6 april 1978

Handelsstålsindus-
trin, m. m.

In i bilden kommer naturligtvis också de mindre handelsstålverken. Vi har två av dem i Dalarna. Det ena är Smedjebackens Valsverk, som har ca 1 100 anställda och svarar för ungefär hälften av industrisysselsättningen inom Smedjebackens kommun – ett i stort sett välskött bruk med nyinvesteringsplaner. Granne är Ludvika kommun, som har sysselsättningsvårigheter inom gruvnäringen, ett förhållande som gör att arbetstillfällena inom den länsdelen inte får minska.

Det andra mindre handelsstålverket är Horndal i Avesta kommun, en kommun som också dras med arbetslöshet. Horndal har berörts tidigare under debatten. Som också sagts tillhör det Fagerstakoncernen men har under några år arrenderats av Boxholm. Arrendatorn vill nu lägga ner tillverkningsen, men befolkningen kämpar tappert emot. Bruket vägrar att dö. Vid ett stort möte lördagen den 1 april antogs ett uttalande som manifesterar livsviljan. Uttalandet har redan omnämnts, så jag skall avstå från att orda mera om det. I stället vill jag konstatera att bruksarbetarna i Horndal är bärare av en omvittnad stolt tradition, när de säger ifrån åt arbetsgivarna. Alla som erinrar sig något om arbetarrörelsens historia vet hur LO-kassören och stadsfullmäktiges ordförande i Stockholm Johan-Olov Johansson brukade skildra bruksamhället Horndal och dess befolkning.

Det kan tilläggas att Horndal och Avesta kommun inte heller tål att förlora ytterligare arbetstillfällen. Jag instämmer i Kjell-Olof Feldts vädjan till regeringen beträffande Horndal.

I den socialdemokratiska länsmotionen har vi pekat på behovet av att omförhandla avtalet om SSAB. Vi tillhör alltså dem som Bengt Sjönell tidigare under kvällen betecknade som snusförnuftiga och efterkloka personer. Omförhandling är för mig en rimlig begäran, som kändes ändå rimligare när man i TV på lördagskvällen såg och hörde Hans Werthén demonstrera den privatkapitalistiska synen på företagets inbördes affärer. Det gällde Elektrolux' inställning till eventuellt inköp av Järnförädling i Hälleforsnäs. "Vi vill inte betala någonting för tillgångar som ger brakförluster", var Werthéns kommentar. Nu undrar jag och många med mig: Vilken syn hade han som ordförande i Gränges' styrelse, när förhandlingarna drevs om Oxelösunds ingående i SSAB, när svenska folket skulle betala och Gränges räddas från konkurs? Reservanterna betecknar det som en utmanande överföring av värden från staten till privata intressenter. Hur är det med affärsmoralen i den högre privatfinansiella skolan?

Som en tredje punkt i den nämnda motionen kräver vi att till SSAB överföres den kraftproduktion inom Stora Kopparberg och Gränges som krävs för ståltillverkningsen. Det är huvudsakligen kraftbehovet vid stålverk och gruvor som anförts som skäl när företagen fått tillstånd att bygga sina vattenkraftstationer. Nu är regeringen beredd att låta företagen peta russen ur kakan, dvs. från affären undanta kraftverken, som alltid går med vinst. Ett gammalt företag som Stora Kopparberg har naturligtvis kommit över stora delar av sina skogar på ett ännu lättvindigare sätt. Det har i många fall rört sig om rekognitionsskogar, dvs. kronoskog som överlätits till hyttor och hammare, vilka nu sedan länge är nedlagda.

Det vore lätt att ta till hårda ord om de förhandlingsresultat som lett fram till SSAB. Jag skall uttrycka det så att det är utomordentligt svårt för befolkningen vid bruk och gruvor att förstå varför man skall betala bra för det som de senaste åren körts ner till förlust samtidigt som man avstår från att fånga in i köpet det som ger goda vinster.

Angelägnast är dock att turerna kring tillblivelsen av SSAB slutregleras på sådant sätt att jobben i våra bruks- och gruvsamhällen räddas och befolkningen åter med trygghet och tillförsikt kan se framtiden an. Domnarvets Jernverk fyller 100 år detta år; det har tidigare åberopats här från talarstolen. De båda andra handelsstålverken i vårt län är äldre, men erfarenheten av bergshantering och yrkeskunskapen i Bergslagen sträcker sig ännu längre tillbaka i tiden. Den borgerliga regeringen och den borgerliga majoriteten tar på sig ett stort ansvar om detta som mödosamt byggts upp under lång tid skulle komma att raseras.

De socialdemokratiska reservationerna i näringsutskottets betänkande täcker i huvudsak in vad vi föreslagit från Dalabanken i motionen 1734. Därför ber jag att få yrka bifall till nämnda reservationer.

I detta anförande instämde Sven Mellqvist, Gudrun Sundström, Ove Karlsson och Axel Andersson (samtliga s).

BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Den omvälvande förändring av strukturen inom den svenska stålindustrin som nu förestår har tornat upp stora orosmoln över många orter i vårt land. Jag vågar påstå att i Dalarna finns det risk för att denna strukturuomvandling kommer att få särskilt djupgående sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiska konsekvenser.

Detta hänger samman med tre förhållanden som jag något skall beröra. Det första är att Dalarnas bebyggelse- och industristruktur har sina rötter mycket långt bakåt i tiden. Framväxten av hyttor och bruk ägde rum långt före den egentliga industrialiseringen av vårt land. De många stora och små verken och industriorterna i övrigt har vuxit upp kring denna månghundraåriga tradition av bergs- och järnhantering. Men i en tid av hårdnande konkurrens, som framtvingar sammanläggningar av industrienheter och koncentration av produktion för att ta till vara stordriftens fördelar, utsätts de många små orternas ensidiga inriktning av sysselsättningen för en plågsam process att skapa ett nytt underlag för sysselsättning och utkomst. Det är väl tyvärr tveksamt om det kommer att gå på alla håll.

Det andra är den för sysselsättningen på många orter i Dalarna avgörande kopplingen mellan stålverken, framför allt metallurgin i Domnarvet, och gruvnäringen i länet. Räknar man in stålverken, gruvnäringen och till dessa hörande underleverantörer av olika produkter i länet är tiotusentals människor berörda. Inom hela denna sektor av länets näringsliv har under årens lopp vuxit fram ett nät av produktionsfördelning och samverkan syftande till ett gott utnyttjande av råvaror och den mycket stora kunskap som finns på de olika företagen.

Den tredje faktorn är de risker för de mindre handelsstålverken i länet som bildandet av SSAB kan innebära. Horndalsverket med över 200 anställda kan komma att dömas ut, och då förestår ett besvärligt och intensivt arbete för att i görligaste mån klara sysselsättningen på denna ort, vars lokala arbetsmarknad står inför ett sammanbrott genom den samtidiga nedläggningen av ASSI:s såg.

Herr talman! Låt mig mot denna bakgrund närmare kommentera dessa tre aspekter på det ärende vi nu har att ta ställning till.

Under en följd av år drev den förra regeringen en ganska hårdhänt politik, vars innebörd var att arbetskraften i betydande utsträckning skulle anpassa sig till förändringen av näringslivet och alltså röra sig. Bakom detta låg en filosofi om att företag som inte kunde betala löner enligt den solidariska lönepolitikens standard skulle slås ut och arbetskraften söka sig till de delar av näringslivet som kunde betala sådana löner och som var stadda i utveckling. Denna politik fick framför allt i Norrbotten sådana konsekvenser att socialdemokratin fick tänka om. Detta omtänkande tog sig uttryck i satsningen på Stålverk 80, en satsning som har blivit mycket dyrköpt för det svenska folkhushållet.

Det må väl inte anses uppseendeväckande att det vid behandlingen av de problem som den mellansvenska stål- och gruvnäringen nu står inför uppmärksammas att satsningen på Stålverk 80 bidragit till de problem som handelsstålverken i Mellansverige står inför.

För att jag inte skall bli missförstådd på denna punkt vill jag gärna stryka under att en satsning på livskraftig industri i Norrbotten utgör en angelägen samhällsuppgift. Men det ter sig orimligt att denna satsning får sådana konsekvenser att motsvarande industri i Mellansverige får svårigheter och att man följaktligen flyttar arbetslöshet från en landsända till en annan.

Mot bakgrund av den filosofi om arbetskraftens rörlighet som socialdemokraterna tidigare lanserade ter sig en del yttranden som förekommit från socialdemokratiskt håll den senaste tiden något märkliga. Jag har i annat sammanhang givit uttryck för tanken att när man genomför en så omfattande strukturomvandling som den vi nu diskuterar kan inte vartenda arbetstillfälle på varenda ort i landet behållas. Det ter sig som en omöjlig målsättning. En hel annan sak är att arbetsmarknadspolitikens hela arsenal av vapen för att åstadkomma ny sysselsättning och underlätta övergången skall utnyttjas med all den kraft som går att uppbringa. Men ändå synes företrädare för socialdemokratin nu resa landet runt och på olika krisorter utlova bibehållen sysselsättning om socialdemokratin kommer till makten 1979. I Horndal gav Olof Palme t. ex. uttryck för detta när han sade: "Det finns inget skäl att lägga ned Horndal i dag. Vi skall bekämpa nedläggningen. Där har ni mitt fulla stöd."

Herr talman! Horndals nedläggning förutsågs redan i länsplanering 74 från länsstyrelsen i Kopparbergs län och ansågs i Lars Nabseths utredning i både maxi- och minialternativen inte kunna räddas.

Även om jag tycker att företagsledningen när det gäller beslutet om nedläggning av Horndalsverket borde ha avvaktat resultatet av det uppdrag

som Arne Geijer har kan jag inte realistiskt se att strukturen på de mindre handelsstålverken i landet fullt ut kan bibehållas som den ser ut i dag.

Också det löfte socialdemokratin ställt ut om en fortsatt satsning på Stålverk 80, om den kommer till makten, är ett löfte som jag tycker befolkningen som är beroende av stålnäringen i Mellansverige skall uppmärksamma. Det finns uppenbarligen inom överskådlig tid en yttersta gräns för vad det här landet företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt kan bära upp i form av stålproduktion. Den gränsen är i dag passerad. Skall en ytterligare kraftig satsning komma till stånd i Norrbotten inom stålområdet måste det med nödvändighet få konsekvenser för den mellansvenska stålnäringen.

Herr talman! I propositionen erinras om det starka sambandet mellan de mellansvenska gruvorna och stålverken. Detta samband har, som jag tidigare nämnde, mycket stor betydelse för sysselsättningen i den här regionen. I framtiden torde malmexporten från dessa gruvor bli reducerad, och därigenom kommer de mellansvenska gruvorna att i stort sett helt vara hänvisade till de mellansvenska stålverken.

I propositionen är föredragande statsrådet väl medveten om detta sammanhang. Han uttalar att gruvhanteringen har gamla traditioner främst i Bergslagen och att den har haft stor betydelse för utvecklingen av regionens näringsliv. Han anser det angeläget att det kunnande som finns i Mellansverige vad gäller malmproduktion bibehålls och att det bör finnas goda möjligheter att uppnå en sådan struktur och konkurrenskraft att den mellansvenska stålindustrin utan nackdel kan förses med järnmalm från gruvor i Mellansverige. LKAB bör om det visar sig lämpligt, säger han, i första hand tillgodose malmeftersfrågan från NJA och utlandet. Detta är ett viktigt uttalande som får än större tyngd genom att näringsutskottet också betonar vad industriministern här anfört.

För Dalarnas del har dessa uttalanden stor betydelse, och ledningen för SSAB bör noggrant värdera fördelarna i form av kunnande, erfarenhet, transportkostnader m. m. som ligger i denna gruvnäring. Priset för handelsfrihet vad gäller metallurgin i Domnarvet syns vara mycket liten, kostnaderna för en nedläggning däremot enorma.

När det gäller de mindre handelsstålverken är likaså både propositionen och utskottsbetänkandet i sina formuleringar skarpa på denna punkt. Åtgärder som SSAB vidtar som ett led i sin strukturomvandling får inte utformas så, heter det, att de leder till väsentliga svårigheter för de mindre verken. Det statliga engagemanget inom handelsstålsindustrin i form av SSAB får alltså inte medföra att mindre handelsstålverk slås ut och problem sålunda flyttas från en ort till en annan. Utskottet ger här sitt stöd till en motion av Anna Wohlin-Andersson och Per-Olof Strindberg om stöd till de mindre handelsstålverken för att underlätta den anpassning till den förändrade strukturen som är nödvändig.

Herr talman! Oron i Dalarna och på många andra håll i vårt land inför den omvandling som förestår är inte bara förståelig eller naturlig. Alla hyser vi medkänsla med de människor som nu ser en livsform och en lång

industritradition i sin hemort hotas. Detta hot har inte sin orsak i det som man här under debatten stundom pekat på: en konflikt mellan arbete och kapital. Hotet har sin grund i en konflikt mellan olika värderingar av välstånd och trygghet. Frågan gäller ofta om trygghet ligger i att bo på en viss ort eller i att arbeta i en näring som ger trygghet genom sin industriella expensionskraft. Här bryts industripolitiska och socialpolitiska värderingar hos människorna, och också hos oss här i kammaren.

Jag har svårt att inse att en diskussion om den oftast helt föråldrade konflikten mellan arbete och kapital skulle kunna ge något bidrag till den för framtiden avgjord mer väsentliga diskussionen om vilken trygghet vi vill ha. Ligger verkligen tryggheten för människorna i en konservering av en olönsam och svag industri? Eller ligger tryggheten i ett dynamiskt och utvecklande näringsliv som bygger på ny forskning, ny teknik och ny produktionsinriktning, som vi alla tycks vara överens om att vi måste satsa på?

Detta, herr talman, är enligt min mening den avgörande frågan om vi ser på vårt lands utveckling i ett bredare perspektiv.

ÅKE GREEN (s):

Herr talman! Det är många på Dalabänken som i dag har pratat Horndal och intygat sin vilja att på alla sätt bidra till att sysselsättningsproblemen där kan lösas.

Jag tror att det är första gången som en borgerlig ledamot i kammaren ställer sig upp och så varmt talar för Horndal och problemen där. Jag hade, herr talman, i det här läget tänkt stryka mig därför att i stort sett har det mesta blivit sagt. Men för en liten stund sedan fick jag genom kontakt med den lokala fackföreningen i Horndal reda på att Boxholms styrelse i dag på eftermiddagen varslat 33 anställda vid valsverket i Horndal om uppsägning från den 1 oktober 1978 och 133 anställda – de resterande – från den 1 maj 1979. Detta innebär att dånet från stålugnarna och bullret från valsverket då tystnar och att en mer än 325-årig brukstradition går i graven.

Regeringen, industriministern och de borgerliga ledamöterna här i kammaren må förlåta människorna i Horndal om de därefter inte känner någon som helst tilltro till det privata näringslivets sociala ansvar, ett ansvar som man från regeringens sida tillmäter och har tillmätt så stor betydelse. Det är självklart att tystnaden också sprider sig över detta väl utvecklade samhälle samtidigt som bruket tystnar. Om man dessutom tillägger att Avesta kommun i vilken Horndal ingår under de senaste tio åren förlorat över 2 000 jobb, så kan var och en förstå den oro som råder.

Samtidigt som Boxholm varslar meddelar man självklart också motiven. För det första är det vikande lönsamhet under konjunktursvackan. Förlusten under år 1977 låg på exakt 2 107 000 kr. och inkluderar arrendeavgiften till Fagersta för själva fabriksanläggningen, vilken då låg på 2 000 000 kr. Det är alltså inga stora pengar det handlar om för att driften skall kunna fortsätta där. Det är små pengar jämfört med de miljoner det kostar att försöka skapa ersättningssysselsättning och att framför allt ge de människor som bor där en

acceptabel social och ekonomisk standard. För det andra gäller det en omstrukturering inom stålindustrin. Här vill jag i likhet med Kjell-Olof Feldt beteckna Boxholms beslut som ingenting mindre än en skandal, detta med tanke på att just dessa frågor f. n. är under utredning. Arne Geijer kan efter sin utredning beräknas komma med ett förslag som leder till resultat kanske redan det här året, och senast under nästa år.

De människor som bor på dessa stålorter är av ett segt släkte och ger inte upp i första taget. De är beredda att kämpa till sista blodsdroppen för att få behålla sina jobb även om moståndet är mäktigt och stödet från regeringen hitintills varit mycket ringa. Så sent som förra lördagen hölls en stor demonstration i Horndal, vilket flera ledamöter har nämnt. Det blev en mäktig manifestation. Samtliga riksdagsledamöter från Kopparbergs län var kallade – de flesta ställde upp. Vi har hört att man på det mötet antog ett uttalande i vilket även de borgerliga ledamöterna instämde. Karl Boo har tidigare i kväll redogjort för innehållet i uttalandet.

Karl Boo är inte vem som helst inom centerpartiet. Det är en stor, betydande man. Med vetskap om hans kontakter med herr Åsling och övriga i regeringen kan man hoppas att han tillsammans med oss socialdemokrater, som sedan en lång tid tillbaka har arbetat med de här frågorna, mycket snabbt försöker förmå industriministern och övriga i regeringen att tala förstånd med styrelsen för Boxholms bruk, så att den i första hand ger människorna och Horndalsverken den frist som behövs för att Arne Geijer skall kunna göra klar den översyn som nu pågår. Därefter får man eventuellt besluta om en nedläggning om det visar sig att det inte finns någon framtid för bruket i Horndal. Det tror jag också att människorna i Horndal är beredda att acceptera under förutsättning att regeringen, de ansvariga, innan beslutet verkställs finner någon form av ersättningssysselsättning.

I övrigt vill jag bara instämma i vad Kjell-Olof Feldt tidigare har sagt.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte tacka för det förtroende som vännen Åke Green har för min förmåga att nå resultat i det läge Horndal nu har hamnat i.

Jag begärde ordet för att erinra om att det även tidigare i denna kammare har uttalats en ordentlig viljeinriktning att Horndal som samhälle måste räddas. Detta hade jag tillfälle att göra redan 1975 då ASSI tog sitt beslut att lägga ned sågen. Jag ville bara erinra om detta och säga att den dåvarande industriministern inför kammaren lovade att han skulle se till att det beslutet inte skulle få effektueras på det sätt som ASSI hade tänkt sig. Vi vet resultatet.

ÅKE GREEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Alla känner väl till att den förre industriministern, av kända skäl, aldrig fick tillfälle att uppfylla sitt löfte.

Karl Boo behöver inte tacka mig. Han kan i stället visa sin tacksamhet genom att – kanske redan i morgon förmiddag – ta kontakt med industri-

ministern och försöka få honom att mycket snabbt börja agera. I och med att varslet är lagt förstår Karl Boo, liksom alla andra, att det brådskar.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra om att den förre industriministern hade ett år på sig, men det hände ingenting under hela det året.

Till slut vill jag understryka vad många tidigare sagt, att det är viktigt att åtgärder vidtas för att klara Horndal ur den svåra situation som de anställda där och samhället har råkat i. Jag tycker det är riktigare att säga att vi alla skall hjälpas åt för att kunna nå positiva resultat i det avseendet.

Jag tycker att det är litet märkligt att man från socialdemokraterna ofta hör att de genom att de kommit i minoritet inte har något inflytande på någonting inom svensk politik. Det är väl ändå att undervärdera sina möjligheter att verka i samarbete med andra partier.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Även om det kan riktas stark kritik mot väsentliga delar av handelsstålspropositionen finns det ändå anledning att känna viss tillfredsställelse. Ett samlat grepp har dock tagits över stora delar av branschen, och detta bör medges även om man självfallet hade önskat att det inte till någon del hade fått vägledas av syften som är naturliga för en borgerlig regering men främmande för ett socialdemokratiskt synsätt.

Något som har varit bra har varit det samlade fackliga agerandet under förberedelserna för beslutet. Det har påverkat förslaget i positiv riktning. Det bör erkännas trots att det förslag som nu underställs riksdagens beslut har brister som bara kan korrigeras genom ett bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Något som vi socialdemokrater är angelägna att framhålla är att optimismen och framtidstron måste återvinnas. Inte minst den svenska stålindustrin kan tvärtemot den modstulenhets som regeringsförslaget andas bedömas som en bransch med goda framtidsutsikter.

Den nuvarande lågkonjunkturen hos avnämrländerna och här hemma kommer inte att bestå i evighet, och man behöver inte ha sett sig särskilt mycket omkring i världen för att se behoven av produkterna. Bland de nu aktuella stålorterna känner jag naturligtvis Oxelösund bäst. Jag vet att där finns ett omfattande kunnande, både hos företaget och dess anställda och i den samhälleliga basorganisationen, som tillsammans med goda geografiska förutsättningar bör kunna ge ett gott utgångsläge. Investeringsprogrammet bör därför så snart som möjligt få göras större än i regeringens förslag. En långsiktig planering bör få syfta till ökad kapacitet och förbättrad konkurrenskraft, detta också för att medverka till ett minskat importberoende när det gäller stålprodukter. De företagsekonomiska bedömningarna bör kompletteras med en samhällsekonomisk utvärdering av den roll som stålindustrin ånyo kan komma att spela för en industriell utveckling i Sverige.

För att nå målen krävs djärvhet och framtidstro – det är inte minst nödvändigt när det ser mörkt ut. Att det ser mörkt ut i Södermanland just nu

har vi haft anledning att tala om flera gånger under denna riksdag.

Jag har i min hand ett jämnt en vecka gammalt nummer av den utmärkta länsstidningen Folket och läser följande rubriker på ett enda uppslag: "Förtvivlan i Hälleforsnäs. Tre dagar kvar och ingen vet någonting." – "Tjänster dras in vid snickeri i Sparreholm." – "Stopp 17 april vid Saab i Nyköping." – "Nästa år är allt slut i Buskhyttan – 20 mister sina arbeten". Det enda som inte är dystert på de två sidorna är en Domusannons om Nilsjohans glada köksparad. Så här är det mer eller mindre varje dag.

De stora industriproblem som vi har diskuterat här i kammaren under detta arbetsår har gällt fyra branscher: specialstålet, handelsstålet, gjuterierna och teko. Som det enda länet i landet har Sörmland drabbats av alla fyra problemen. Länet skulle "gå på alla fyra", om dagens solnedgångsrapport om att en reducering av sysselsättningen vid Oxelösunds Järnverk med 1 000–1 500 arbetstillfällen utöver tidigare prognostiserade vore att motse. Nu ger de kontakter jag har haft vid handen att det inte finns realism bakom uppgiften. Man har möjligen fått tag på något oaktoriserat räkneexempel, som förhoppningsvis också har missförstått. Som läget totalt sett är i länet och regionen får helt enkelt inte utvecklingskraften i SSAB-företaget Oxelösunds Järnverk svältfödas! Denna industri måste få utvecklas, och inte trampas ner.

Järnverket har nu 3 700 anställda. Företaget svarar för 80 % av industri-sysselsättningen i kommunen och tillsammans med övriga Grängesföretag för omkring 50 % av den totala sysselsättningen. Det har följaktligen utomordentligt stor betydelse för orten. Större delen av befolkningen är – direkt eller indirekt – beroende av sysselsättningen vid järnverket för sin utkomst.

I mitten av 1979 beräknas personalstyrkan vara nere i 3 400 enligt handelsstålsutredningens beräkningar, och enligt andra beräkningar blir den lägre. Redan under 1977 har 275 arbetstillfällen gått förlorade. Trenden slår också mot serviceföretag, som beräknas få dra ner arbetsstyrkan med ett par hundra anställda.

Kommunen bedömer följaktligen sysselsättningsutvecklingen som oroande. Med den redovisade vikande sysselsättningen i kommunen skulle till mitten av 1980-talet behövas ca 1 000 nya arbetstillfällen om nuvarande sysselsättningsgrad skall kunna bibehållas. Vad en opererad sysselsättningsminskning skulle innebära, inte minst för ungdomen, inser alla. Det är att märka att ungdomskullarna som en följd av tillströmningen av yngre arbetskraft under 1960-talets snabba expansion är onormalt stora i Oxelösund.

Vi sörmländska socialdemokrater förutsätter därför att statsmakterna stöder strävan till nyskapande produktion och utvecklande av nya företag på orten och i regionen. I det sammanhanget är det positivt att de fackliga organisationerna vid SSAB-bildandet har kunnat förhandla fram en beaktansvärd grundplåt till ett lokalt investmentbolag. Försörjningsbasen är dock järnverket.

I den socialdemokratiska Sörmlandsmotionen har vi funnit det angeläget

att framhålla hur viktigt det är att den mellansvenska gruvindustrin kan bibehållas, att metallurgin i Oxelösund får utvecklas och att det också satsas på ny verksamhet för att skapa arbetstillfällen.

Möjligheten att behålla och utveckla stålbranschens produktionsresurser måste bedömas som god. Gjorda investeringar möjliggör rationell drift i hela produktionskedjan. De största mellansvenska gruvorna är väl rustade för rationell drift. Transportmöjligheterna på TGOJ-banan är goda och ekonomiskt fördelaktiga. I Oxelösund finns ett modernt stålverk samt hyttor, sinterverk och koksverk. Det är anläggningar som genom hög effektivitet och låga kostnader medverkar till den svenska stålindustrins konkurrenskraft på sikt.

Läget vid kusten är inte bara angenämt utan ger också perfekta transportmöjligheter för såväl råvaror som halvfabrikat och färdigprodukter.

I företag, fackföreningar och kommun finns det människor som kan och vill, och det är det viktigaste av allt. Det finns alltså goda förutsättningar att vända en nedåtböjande kurva uppåt. Ingen regering bör ha råd att avstå från att bygga på sådana förutsättningar.

I detta anförande instämde Svante Lundkvist (s) och Olle Svensson (s).

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att bildandet av Svenskt Stål AB är en nödvändighet för att få till stånd en samordning av den svenska handelsstålsindustrin.

Men i det nu lagda förslaget finns många allvarliga brister som måste rättas till. Själv har jag inga förhoppningar om att dessa justeringar görs under en borgerlig regering och en borgerlig majoritet i denna kammare, men i en framtid med en socialdemokratisk regering kommer detta säkerligen att vara möjligt.

Den ekonomiska uppgörelse som ligger till grund för bildandet av SSAB och som regeringen accepterat innebär att de privata aktieägarna får full kompensation medan skattebetalarna får bära hela bördan i den finansiella rekonstruktionen.

De privata aktieägarna i Gränges och Stora Kopparberg kommer inte att bidra med investeringskapital för SSAB:s räkning, men ändå garanteras man ett 50-procentigt ägande i det nya stålbolaget. Detta förhållande understryker det faktum att regeringens förslag till bildande av SSAB innebär ett nytt steg i den politiska högervändning som landet tvingats in i efter valet 1976. Löntagarna får ta stötarna i strukturomvandlingen medan de privata aktieägarna sitter kvar i orubbat bo.

Vidare klargör regeringen genom sitt förslag en ytterst pessimistisk och negativ syn på handelsstålsindustrins framtid och utvecklingsmöjligheter. Under de förhandlingar som förts inför SSAB:s bildande angavs först investeringsramen till 3,8 miljarder. Den blev sedan nedbantad till 2,8 miljarder för den kommande femårsperioden. Det är inte att undra över att den s. k. strukturgruppen inom SSAB, som nu försöker samordna den

framtida produktionskapaciteten, i fackliga kretsar anses ha ett nästan omöjligt arbete.

Som ett exempel på hur kapitalintensiv stålindustrin är kan nämnas att ett nytt bredbandvalsverk i dag kostar mellan 2,6 och 3 miljarder, alltså ungefär lika mycket som regeringen föreslår under hela den kommande femårsperioden. Av detta exempel förstår var och en att den föreslagna investeringsramen är helt otillräcklig.

I de förhandlingar som skett inför SSAB:s bildande har de fackliga organisationerna från de olika stålorterna getts möjlighet att medverka. Men det har inte skett på det sätt som industriministern här tidigare i dag försökte ge sken av, när han framställde de olika fackliga representanternas roll i förhandlingarna. Genom att regeringen nedbantat investeringsramen från 3,8 till 2,8 miljarder under de närmast kommande åren har de fackliga organisationerna ställts i ett ytterst svårt läge, bl. a. när det gäller att medverka i utformningen av bolagets struktur.

Det är vidare ytterst viktigt att slå fast att de fackliga organisationerna, arbetare och tjänstemän i de olika stålorterna, inte fått vara med och bestämma företagets ägandeförhållande. Om så varit fallet hade man inte tolererat att privatkapitalet fått så stort ägande i det nya stålbolaget. Med säkerhet hade då det privata ägandet begränsats med hänsyn till den verkliga vilja som de privata ägarna har när det gäller att ställa upp och investera för framtiden i produktionsutrustning m. m.

Det är också viktigt att slå fast att de fackliga organisationerna inte fått den garanterade trygghet som de eftersträvat för de anställda i de olika orterna inför framtiden.

De fackliga organisationernas möjlighet att påverka förhandlingarna inför bildandet av SSAB har sålunda begränsats. Regeringen har på olika sätt spelat över facken genom olika ramar som satts upp efter politiska beslut i kanslihuset.

Den kanske viktigaste begränsningen av fackens möjlighet att påverka SSAB:s utformning är förmodligen den snäva investeringsramen. Om den svenska stålindustrin skall kunna konkurrera på ett effektivt sätt måste betydligt större insatser göras på investeringssidan under de kommande åren. En offensiv utveckling måste till för att sysselsättningen skall tryggas på de olika stålorterna i landet. Planeringen måste ges en långsiktig inriktning, som gör det möjligt att minska den stora importen av järn- och stålprodukter.

Oron och osäkerheten inför framtiden har ökat bland de ca 20 000 anställda i de olika stålorterna i landet. Främst kanske detta gäller de anställda vid NJA i Norrbotten, eftersom norrbottningarna i större utsträckning än befolkningen i de övriga delarna av landet fått känna av verkningarna av den högerpolitik som regeringen för. Norrbotten, länet vars dominerande industrisysselsättning bärs upp av de statliga basindustrierna – däribland NJA. Länet, som i privatkapitalets kortsiktiga lönsamhet aldrig fått en rejäl chans att utvecklas på grundval av sina egna rikedomar: skogen, elkraften och malmerna. Länet, där befolkningen på ett brutalt sätt fått lära sig att solidaritet kan vara enkelriktad och betyda att man får dela med sig av

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

råvarutillgångarna utan att få någon ordentlig återbäring i form av arbete och trygghet.

Under de första åren på 1970-talet kunde en ordentlig ljusning skådas i länets utveckling genom offensiva insatser av den dåvarande socialdemokratiska regeringen i de statliga industrierna, främst NJA i form av Investeringsprogram 70-71. Därefter följde beslutet om Stålverk 80 år 1974, som förändrades 1976 och som samma år indelades i tre etapper. I och med dessa satsningar började människorna återfå tron på framtiden och möjligheten till arbete och utkomst i det egna länet. Under dessa år skapades tusentals nya arbetstillfällen i länet, främst i kustregionen. Det riksdagsbeslut som togs 1974 garanterade också 2 300 nya jobb till Luleå. Även efter den förändrade inriktning som Stålverk 80 fick 1976 fanns det anledning till en optimism och till framtidstro på förädling av länets råvaror på hemmaplan.

Den stora förändringen kom 1976. Då fick landet en ny regering. De borgerliga tog över. Övertron på privatkapitalets förmåga att klara sysselsättningen började alltmer driva den svenska politiken åt höger. Det förslag som lagts fram om bildandet av SSAB bekräftar detta.

En anledning till den ökande oron för NJA:s framtid bland de anställda är avsaknaden av initiativ från regeringens sida för att förverkliga riksdagsbeslutet om 2 300 nya jobb till Luleå.

Att borgerliga vallöften tycks vara till för att till stor del svikas efter en valseger har allt fler människor i vårt land kommit till insikt om. Men tänker nu också de borgerliga underlåta att se till att redan fastställda riksdagsbeslut verkställs? Det är en fråga som jag ställer till de borgerliga representanterna i denna kammare. När tänker ni ta något initiativ för att beslutet om 2 300 nya jobb till Luleå inplaneras i SSAB:s framtida inriktning?

Under de år de borgerliga satt i oppositionsställning talade man ofta i vackra ordalag om hur man ville utveckla NJA. Ett exempel på detta kan tas ur riksdagsdebatten 1976, närmare bestämt den 1 juni, då stålverket i Luleå debatterades. Då talade centerns företrädare herr Sjönell om hur det partiet såg på NJA:s utveckling. Han anförde:

”Vi har inom centern fastslagit tre ting som vi är beredda att satsa på, och dem tänker vi också satsa på med hundra procentig energi.

För det första vill vi vara med om att bygga ett metallurgiskt centrum i Luleå. För det andra anser vi att satsningen på NJA är en nyckelsatsning av utomordentlig betydelse i sammanhanget. NJA måste moderniseras, upprustas och förbättras. Den utbyggnaden skall utföras på sådant sätt att vidareförädling i hela övre Norrland underlättas.”

Det var alltså vad centern tänkte satsa på med hundra procentig energi. Visserligen är inte centerpartiet direkt känt för att uppfylla sina löften vad beträffar energin, men nu återstår att se om man också tänker svika de löften man gett Norrbotten, bl. a. Luleå, alltså 2 300 nya arbetstillfällen. Jag förväntar mig att centerns företrädare kan svara på när detta riksdagsbeslut skall förverkligas. Inför valet 1976 lovade partiet 400 000 nya jobb. Nu kräver Luleå och Norrbottens län som helhet i första hand endast en bråkdel av dessa jobb.

De borgerliga har sedan de kom i regeringsställning alltmer visat en passiv inställning till strukturförändringarna i vårt land. Detta präglar nu också förslaget om Svenskt Stål AB. De borgerliga politikerna vägleds i sitt handlande av högervridna kapitalistiska värderingar. Övertron på privatkapitalets förmåga att klara den kris som nu drabbat landets stålindustri förtydligas genom regeringens förslag.

Det helstatliga NJA privatiseras till 50 % utan någon som helst fastslagen utveckling. Allt fler anställda i detta företag liksom i andra stålföretag som berörs av bildandet av det nya stålbolaget undrar nu vad som kommer att hända med jobbet och tryggheten i framtiden.

Löftena från de borgerliga har varit många, och jag har redan gett exempel på hur centerns företrädare i denna kammare strödde löften om NJA:s framtid före valet 1976, men efter valet, närmare bestämt den 10 december 1976, kunde man här i ett debattinlägg från industriministern höra löften om att de resurser som skulle ha satsats på Stålverk 80 skulle styras till andra projekt i Norrbotten. Det är kanske värt att erinra kammaren om att de resurserna rörde sig om 10 miljarder. Jag vet inte om industriministern vid det tillfället reflekterade närmare över vad hans löfte innebar. Men lova är en sak och handla en annan. Norrbottningarna väntar fortfarande på att handlingsförklaringen på borgerligt håll skall släppa och att löftena på något sätt skall uppfyllas. Arbetarna och tjänstemännen vid NJA förväntar sig klart besked om när regeringen tänker uppfylla de här löftena.

Herr talman! I vår motion 1743 hemställs att SSAB skall åläggas att förverkliga riksdagsbeslutet om ett metallurgiskt centrum i Luleå med 2 300 nya jobb. Motionen följs upp i de socialdemokratiska reservationerna till vilka jag härmed yrkar bifall.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har tidigare under debatten utvecklat vänsterpartiet kommunisternas principiella syn på stålpolitiken och vår kritik mot den utformning som denna politik fått, såväl tidigare som i den proposition som bildar underlag för dagens riksdagsdebatt. Jag vill använda min taletid till att något utförligare beröra de speciella regionalpolitiska aspekterna på denna fråga för Norrbottens del. Och jag vill börja med ett citat.

”Norrbottens historia uppvisar en rad bakslag när det gäller förädlingen av länets råvaruresurser. Detta förhållande får i första hand förklaras av ekonomiska krafter utanför länet som ser på Norrbotten som i första hand en råvaruleverantör.”

Detta kalla konstaterande görs i skriften Fakta om Norrbotten. Och det besannas återigen i det som planeras ske med Norrbottens Järnverk, eller SSAB i Luleå. I det sammanslagna företaget tilldelas Luleåverket rollen som råvaruleverantör, och med det uteblir förädling och nya jobb – detta som just skulle kunna göra järnverket i Luleå till en motor i Norrbottens industriella utveckling.

I kampen för Norrbottens framtid är vpk:s huvudlinje sedan länge att

staten skall stå för en integrerad gruv-, järn- och stålindustri. Vi följer med det kravet upp linjen från den socialiseringskonferens som arbetarrörelsen i Norrbotten genomförde i Luleå år 1919. Den stod helt bakom kravet om ett statligt järnverk för att tillvarata den norrbottniska järnmalmen.

Så kom då efter åtskilliga turer Norrbottens järnverk till stånd, och sedan dess har kampen ständigt gällt verkets fortsatta utbyggnad och krav om vidareförädling av verkets produkter. Storfinansen och dess politiska företrädare har envetet motsatt sig en sådan utveckling. Men aktiviteten i Norrbotten har gett kraft åt kraven och resulterade slutligen i planerna på Stålverk 80, något som hälsades som ett avgörande steg mot verklig utbyggnad av NJA. Det hälsades också som en god grundval för industriell utveckling i det övriga länet. Just detta har vi från vpk:s sida hela tiden betonat. Stålverk 80 såg vi inte som enbart råvaruproducent, utan det skulle utgöra grundvalen för en omfattande förädling, satsning på verkstadsindustri och manufakturering.

Glädjen över 1974 års riksdagsbeslut förbyttes snart i besvikelse. Efter en socialdemokratisk s. k. modifiering av stålverksplanerna kom den borgerliga skrotningen. De som slagits för NJA:s utveckling kan konstatera att man är tillbaka i utgångsläget – med den skillnaden att storfinansens företrädare nu har ett direkt avgörande i företagets existens. Det kanske är det som utgör den verklighet som stålverksplanerna gjort "en nödvändig återgång till", som finansutskottets talesman formulerade det i gårdagens debatt om ersättning till Luleå kommun för kostnader man haft i samband med planeringen utifrån Stålverk 80-projektet.

Det är en verklighet som för hela länets del betyder fortsatt rovdrift av råvarutillgångar och för järnverket i Luleå fortsatt låg förädlingsgrad. Det skulle finnas åtskilliga exempel att ta fram för att visa att det även i denna riksdag har funnits tillfällen då man har trott att denna trend brutits. Jag skall i denna sena timme bara erinra om ett sådant exempel.

Den 2 juni 1971 diskuterades här lån till NJA som förutsågs innebära en ordentlig satsning på en utveckling av verket. Då konstaterades en så bred uppslutning bakom denna statliga företagsamhet att en talare ansåg att man nu hade nått en så utmärkt lösning på NJA-problemet att frågan skulle kunna föras ut ur stridslinjen. Då liksom vid både tidigare och senare tillfällen kritiserade vi från vårt håll de föreliggande förslagen. Vi gjorde det utifrån det förhållandet att satsningen på vidareförädling och framtida utveckling av verket alltid saknades.

Just detta har på ett avgörande sätt gjort att frågan verkligen inte har förts ut ur stridslinjen. Efter den senaste utvecklingen och i samband med att allt fler ser en utbyggnad av det statliga näringslivet i Norrbotten som en väg att komma till rätta med de aktuella sysselsättningssvårigheterna har tvärtom hotet mot NJA blivit den verkliga stridsfrågan. I program för länets utveckling som utarbetats på både politiskt och fackligt håll betonas NJA:s avgörande roll för länets industriella utveckling. Och man framhåller att en sådan utveckling inte kan åstadkommas om NJA även i fortsättningen tilldelas rollen som leverantör av råvara och halvfabrikat. Tvärtom ställer

man in siktet på ökad vidareförädling. Ganska allmänt är man också klar över att det behövs en väl utarbetad utvecklingsplan för NJA.

Jag har i andra sammanhang här i kammaren talat för en utvecklingsplan för hela näringslivet i Norrbotten. En sådan krävs om inte länet skall drabbas av en flyttningsvåg. I en sådan utvecklingsplan måste de statliga företagen spela en avgörande roll. Men då krävs en annan inriktning för bl. a. Statsföretags verksamhet.

Efter det senaste valet har socialdemokraterna, som på sin tid tillsatte Per Sköld och f. ö. också den utredare vars material ligger till grund för SSAB-förslaget, tagit avstånd från sättet att sköta Statsföretag. Men var har socialdemokraterna beskedet om vad som i en framtid skall ske med LKAB, NJA, ASSI och andra företag? Vilka krav skall man ställa på dem som efterträder Statsföretags nuvarande ledning?

Just utvecklingen vid NJA ger anledning till åtskilliga frågor. Lars-Ove Hagberg och även Jörn Svensson har ställt en rad sådana frågor. För Norrbottens del är dessutom dessa frågor aktuella: Hur ställer man sig till färdigställandet av koksverket vid NJA? Hur ställer man sig till förslaget om en ammoniakfabrik i anslutning till koksverket? Det förslaget bedöms av Götaverkens utredare som ett företagsekonomiskt försvarbart projekt, under förutsättning att koksverket färdigställs. En utveckling av koksverket kan dessutom i framtiden utgöra basen för en petrokemisk industri i Norrbotten, vilket också skulle medföra en icke obetydlig sysselsättningsökning.

En följd av skapelsen SSAB som känns speciellt frånstötande är försöken att ställa arbetare på en ort mot arbetare på en annan. Vilken plats skall drabbas mest av att 4 000 arbetare inom koncernen skall bort? Oron finns på alla berörda orter.

Gårdagens demonstration och information till riksdagsmän från stälörterna gav besked om att arbetarna inte accepterar den här söndra-och-härska-mentaliteten. Man visade klart att det finns utrymme för tunnplåtsverk i både Luleå och Domnarvet om man drar in på importen. Och det borde vara fullt möjligt om man betänker att endast 25 % av behövlig tunnplåt tillverkas i Sverige. Plannja behöver ett tunnplåtsverk. Men för att dess framtid skall säkras behövs också ett nytt valsverk, som innefattar såväl bredbandsverk som mediumverk. Har man det klart för sig inser man snart att de medel som föreslås i propositionen och som tillstyrks av utskottsmajoriteten inte räcker långt. Om sysselsättningen på de tre orterna skall kunna bibehållas krävs betydligt mer. Detta har också Sten-Ove Sundström konstaterat.

För Luleås del är det uppenbart att beslutet om ett nytt valsverk inte kan vänta. Det beslutet måste tas snart, om järnverket i Luleå skall bli den drivande kraft i utvecklingen av Norrbottens näringsliv som det har förutsättningar att bli. Med en ökad betoning av förädling av verkets produkter skapas också förutsättningar att utveckla verkstads- och manufakturingsindustrier, vilket kan öka sysselsättningen i länet. För sådana satsningar talar otvetydigt det läge som nu råder. För en sådan utveckling slåss en ständigt växande norrbottensk opinion.

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Under denna långa debatt har vid det här laget sagts ganska mycket om såväl propositionen och utskottsmajoritetens förslag som de socialdemokratiska reservationerna. När jag ändå tar till orda, gör jag det därför att alla som lever och bor på dessa bruks- och gruvorter känner en stark oro inför framtiden. Här gäller frågan inte bara sysselsättning för de anställda i de berörda företagen, utan den gäller faktiskt hela samhällets existens. Försvinner den enda industrin på platsen, så försvinner också människorna, i varje fall de yngre, och därmed också den service som finns.

Jag säger detta mot bakgrund av vad som står i propositionen om att personalen i det nya handelsstålbolaget skall behöva minskas med 4 000 personer. Det sägs, att med det tidigare beslutade sysselsättningspolitiska stödet inom stålindustrin samt möjligheterna att disponera andra medel skall det vara möjligt för SSAB att klara omställningen med bevarande av anställningstryggheten. Ja, det låter sig sägas. I de enskilda fallen kanske det i viss utsträckning kan ordna sig med jobb inom andra branscher och på andra platser, men hur blir det med tryggheten för de små bruksorterna och för de människor som av olika anledningar vill och tvingas stanna kvar? Där behövs det verkligen, som det sägs i den socialdemokratiska motionen 1734, att en långsiktig näringspolitik redovisas jämte en plan med klara målsättningar för regionalpolitiken där hänsyn tas till de nuvarande stål- och gruvorterna.

Den strukturomvandling som nu sker berör både gruvdriften och järnhantering. Jag kan också förstå att den är nödvändig. Alla har här i tal efter tal sjungit stordriftens höga visa, men jag är inte alldeles övertygad om att den åt alla lycka bär. Det kan betyda och kommer nog att betyda utslagning av livskraftiga orter och industrier.

Behovet av en långsiktig och ingående planering har saknats alltför länge. Storbolagen har bollat med företag och människor på ett oacceptabelt sätt och utan reellt inflytande från samhällets eller de anställdas sida. Tag t. ex. Söderfors bruk i norra Uppland, som Stora Kopparberg sålde till Uddeholmsbolaget när konjunkturnedgången inom specialstålsindustrin börjat. Det har inte gått lång tid sedan dess, och nu är man i färd med att gå samman i ett nytt storbolag bestående av Uddeholm, Fagersta och SKF.

Nog är det väl bra underligt. Här har man i generationer sysslat med stålhantering på alla dessa bruk och haft – får man väl förmoda – skickliga ekonomer och tekniker till hjälp. Man har inte varit främmande för den internationella konkurrensen, och man har följt utvecklingen inom stålområdet i alla dess faser. Man har varit medveten om problemen, och man har gjort investeringar och produktutbyten, men i stort har verksamheten fortgått utan något mera långtgående samarbete.

Så plötsligt uppträder en s. k. företagsdoktor, som – om man får tro tidningarna – praktiskt taget på en kväll sydde ihop ett förslag till en storkoncern. Förklara det, den som kan! I varje fall jag får det intrycket att man i hägnat av ett storbolag och med moraliskt stöd av en borgerlig regering vågar sig på en kraftig reduktion av arbetsstyrkan, en reduktion som man

med det mindre företagens starka lokala förankring eljest inte hade vågat sig på.

Samma mönster går igen i det nya halvstatliga företag som vi nu skall säga ja till. 4 000 personer skall alltså försvinna från företagen, om det nu stannar vid det. Också gruvorna är i hög grad berörda. Och om metallurgin tas bort i Domnarvet – den frågan har ju flera talare berört i kväll – hur går det då med Dannemora gruvor, som är en av de största gruvorna i Mellansverige?

Apropå Dannemora gruvor så ägdes dessa till för några år sedan av Fagerstakoncernen. Malmen gick då huvudsakligen på export till bl. a. Finland och Västtyskland, som var stora avnämare. Bolaget satsade flera miljoner på en modern hamnanläggning i Hargshamn. Så kom Stora Kopparberg in i bilden och köpte Dannemora. Man behövde nämligen den värdefulla Dannemoramalmen för stålframställningen i Domnarvet. Exporten minskade därför, men de anställda kände sig ändå någorlunda tillfreds med att man kunde avsätta malmen inom landet. På sikt skulle all export försvinna, och de utlastningsanordningar man satsat på i Hargshamn skulle bli överflödiga.

Nu skall Dannemora ingå i det nya SSAB, och då uppstår diskussion om man över huvud taget har någon användning för malmen längre om råstålsframställningen i Borlänge försvinner.

Nog är detta ett märkligt spel. Man plockar med orter och industrier med flerhundraåriga traditioner som med brickor i ett tärningsspel. Så får det inte fortsätta. De svenska gruvorna får inte utsättas för förhastade nedläggningar – en nedlagd gruva är inte lätt att återupprätta. Metall- och stålverkens råvaruförsörjning måste vara baserad på våra egna råvarutillgångar. Metallurgin i Borlänge bör vara kvar.

Jag noterar tacksamt att utskottet, f. ö. i enighet, betonar sambandet mellan de mellansvenska handelsstålverken och den därtill knutna gruvindustrin. En utgångspunkt bör här vara, säger man, att så långt möjligt låta stålverken vara baserade på inhemsk malm, inhemskt skrot eller ämnen som tillverkas inom landet. Jag hoppas att detta uttalande om malmens värde kommer till de utredningsgruppers kännedom som är i arbete med förberedelserna för den nya stålkoncernen – jag har en känsla av att det kan behövas, eftersom man tycks diskutera andra alternativ med en helt annan inriktning. Vi måste få en optimistisk syn på vår gruvnäring och inrikta arbetet på gruvornas fortbestånd.

Jag yrkar, herr talman, bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motionen nr 1744 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1733 av Alf Lövenborg och Rolf Hagel, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Lars-Ove Hagberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda

Nr 112

Torsdagen den
6 april 1978

Handelsstålsindustrin, m. m.

Nr 112

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Alf Lövenborg begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 1 antar motionen nr 1744 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1733 av Alf Lövenborg och Rolf Hagel.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1744 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 288

Nej – 12

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1744 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1744 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 12

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 145

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o) motionen nr 1744 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Ingvar Svanberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 5 antar reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1744 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 112

Torsdagen den
6 april 1978

Handelsstålsindustrin, m. m.

Nr 112

Torsdagen den
6 april 1978

*Handelsstålsindu-
strin, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 11
Avstår - 143

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 146

Mom. 6 a-c

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 6 d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 12

Mom. 6 e, 7 och 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155
Nej – 134
Avstår – 11

§ 2 Auktorisation av låssmeder

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:46 med anledning av motioner om auktorisation av låssmeder, m. m.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Praxis i det här huset är ju att man inte skall gå emot ett enigt utskott. Denna praxis och tiden på dygnet gör att jag inte skall agera i detta sammanhang. Det innebär inte att vi motionärer, Oskar Lindkvist och jag, är nöjda med utskottets sätt att hantera frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 112

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Auktorisation av
låssmeder*

Torsdagen den
6 april 1978

Föredrogs lagutskottets betänkande 1977/78:18 med anledning av motion om skärpt lagfartsplikt.

*Skärpt lagfarts-
plikt*

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1412 av Tore Claeson (vpk) och Bertil Måbrink (vpk), vari yrkats att riksdagen i enlighet med vad som sagts i motionen 1977/78:1411 som sin mening uttalade att en skärpning av den s. k. lagfartsplikten borde ske på sätt som föreslagits i motionen och hos regeringen hemställde om förslag till lagändring.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1412.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! De problem som tas upp i den motion som nu behandlas i lagutskottets betänkande nr 18 är av mycket stor betydelse och har kommit att alltmera uppmärksammas i den bostadspolitiska debatten. Det gäller de många skandalösa och för bostadskonsumenter helt oacceptabla inslagen på fastighets- och bostadsmarknaden i form av spekulationshandel med fastigheter och lägenheter.

Trots att dessa förhållanden har pågått i många år och att omfattningen och skadeverkningarna ständigt tilltagit har mycket litet gjorts från statsmakternas sida för att stoppa fastighetsspekulanternas och hyresskojarnas framfart.

Vår motion om en ändring och skärpning av olika lagar och bestämmelser i syfte att stävja spekulationen och handeln med fastigheter och bostäder kommer i huvudsak att behandlas i ett kommande betänkande från civilutskottet. I det betänkande från lagutskottet vi nu behandlar tas ett yrkande i motionen upp som avser en delåtgärd i motionens syfte, nämligen frågan om en skärpning av lagfartsplikten.

Vi föreslår i motionen att kontrollen och möjligheten att kartlägga och begränsa hyreshajarnas och fastighetsspekulanternas verksamhet skall underlättas genom en skärpning av lagfartsplikten. Vi har pekat på att detta bl. a. kan ske genom att ändra gällande bestämmelser så att man tvingar fram information till inskrivningsmyndigheterna direkt i anslutning till fastighetsköpen.

Riksdagen behandlade under fjolåret en liknande vpk-motion, och betänkandet från lagutskottet skiljer sig väldigt litet från vad som då sades. Trots att det gått ytterligare ett år, och trots att de problem som behandlas i motionen och utskottsbetänkandet, som alla vet, bara ökar har utskottet fortfarande inte ansett att någon åtgärd från riksdagens sida är påkallad!

Fortfarande förlitar sig utskottet på att frågan om åtgärder mot försumlig lagfartssökande alltjämt övervägs inom justitiedepartementet och att lagen om förvärv av hyresfastigheter är föremål för översyn inom regeringens kansli. Man säger också från utskottet att det ter sig naturligt att vid en sådan översyn även frågor rörande lagfartspliktens fullgörande blir föremål för

överväganden.

Vi motionärer menar nog att ett uttalande om en skärpning av lagfartsplikten nu äntligen bör ske, även om det enligt laguskottets mening ter sig helt naturligt att sådana frågor blir föremål för överväganden i justitiedepartementet och regeringens kansli.

Av laguskottets betänkande framgår att någon övervakning från myndighets sida av att lagfart söks inom föreskriven tid inte förekommer men att inskrivningsmyndighet *har befogenhet* att förelägga och utdöma vite när den *fått kännedom* om att lagfartsplikten inte fullgjorts. I betänkandet framhålls emellertid också att i *praktiken* är inskrivningsmyndighetens möjligheter att med hjälp av vite framtvinga lagfartsansökan begränsade.

Herr talman! Det är just dessa otillfredsställande förhållanden som vi motionärer bl. a. har påpekat och vill ha ändrade, så att man täpper till en del av de luckor som nu finns och som underlättar spekulanternas verksamhet.

Jag yrkar bifall till motionen 1412.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Frågan om skärpt lagfartsplikt behandlades även i fjol av riksdagen med anledning av en vpk-motion med motsvarande yrkande som i den motion som behandlas i föreliggande betänkande.

Liksom i fjol föreslår ett enigt laguskott att riksdagen skall avslå motionen. Jag vill något belysa de förhållanden som har motiverat vårt ställningstagande.

Den som förvärvat fastighet har skyldighet att inom tre månader söka lagfart hos inskrivningsmyndigheten – det framgår av jordabalkens bestämmelser. Men någon skyldighet för myndigheten att kontrollera att lagfart söks föreligger inte. Som Tore Claeson nämnde har myndigheten möjlighet att genom vite försöka framtvinga lagfartsansökan, om det kommer till myndighetens kännedom att någon inte har sökt lagfart.

De här problemen har ju uppmärksammats tidigare. I förarbetena till jordabalken framfördes tanken på att man skulle införa ett system med s. k. laga köpevittnen, som bl. a. skulle ha till uppgift att ansvara för att fastighetsförvärvet anmäldes till inskrivningsdomaren. Men dåvarande justitieministern, som framlade propositionen, fann inte anledning att ta med det förslaget.

Hur lagfartsplikten fullgörs har undersökts. 1976 redovisade riksrevisionsverket att ungefär 21 % av lagfarterna söktes senare än inom tre månader. Men det som tidigare ibland har använts som belägg för att det skulle vara stor försumlighet visar inte att det är köparna som speciellt slarvar, för där hade man inte tagit hänsyn till att i många fall är köpebrevet villkorade. Vi vet att vid förvärv av jordbruksfastigheter måste man ha lantbruksnämndens förvärvstillstånd för att få lagfart, och utländsk medborgare som förvärvar fastighet måste ha länsstyrelsens tillåtelse. Ävenså kan försäljningar eller köp av fastigheter vara förenade med avstyckningar.

Rapporten från riksrevisionsverket ledde till att domstolsverket tillsatte en

projektgrupp för att se över vilka åtgärder som borde kunna vidtas mot försumliga lagfartssökande. Projektgruppen kritiserade uppgifterna om att så många inte hade sökt lagfart inom föreskriven tid genom att hänvisa till det stora antal helt legitima skäl som finns för att lagfart inte skall kunna sökas inom tre månader. Projektgruppen diskuterade även olika möjligheter att komma till rätta med försummelsena. Men efter övervägande fann gruppen att den inte ville förorda generella åtgärder. Gruppen hänvisade till att sådana åtgärder skulle innebära betydande merarbete för inskrivningsmyndigheterna samt ökade kostnader och ökad byråkrati och därigenom drabba den så att säga överväldigande majoriteten av punktliga lagfartssökande. Åtgärderna skulle även innebära svårigheter för inskrivningsmyndigheterna att utan förseningar utfärda lagfarts- och pantbrev, vilket skulle drabba fastighetsköpare och långgivare negativt.

När nu vänsterpartiet kommunisterna återkommer med kravet på generella åtgärder för skärpning av lagfartspikten för att därigenom enligt motionärerna hindra ekonomisk brottslighet, vill jag framhålla att alla är eniga om vikten av att den ekonomiska brottsligheten motverkas. Men vi tror inte att den väg vänsterpartiet kommunisterna anvisar är den rätta.

De fastighetsaffärer som har samband med den ekonomiska brottsligheten gäller främst hyres- och affärsfastigheter. Jag vill erinra om att av alla fastighetsaffärer som görs i vårt land är det ungefär 4 % som omfattar hyres- och affärsfastigheter. Av dessa 4 % torde bara en ringa del gälla sådan verksamhet som kan rubriceras som ekonomisk brottslighet. Vi menar att det är fel att krångla till lagfartsansökandet för alla dem som köper en fastighet bara för att komma åt ett litet fåtal.

Vi framhåller i utskottet i år, liksom vi gjorde i fjol, att selektiva åtgärder är lämpligast när det gäller att upptäcka eller förhindra ekonomisk brottslighet som kan ha samband med fastighetsaffärer. Vi hänvisar nu liksom vi gjorde i fjolårets betänkande till att hyresgäster, hyresgästföreningar och andra intressenter bör ha anledning att anmäla fall där det kan misstänkas att den nye ägaren inte har ansökt om lagfart.

Vi har erinrat om att det inom justitiedepartementet alltså övervägs åtgärder mot försumliga lagfartssökande. Dessutom har vi påpekat att den särskilda lagen om förvärv av hyresfastigheter – den s. k. Lex Backström – f. n. är föremål för översyn med anledning av riksdagens tillkännagivande för ganska precis ett år sedan i enlighet med civilutskottets hemställan. Enligt lagutskottets mening ter det sig naturligt – vilket vi också framhåller i betänkandet – att vid översyn av den särskilda lagen om förvärv av hyresfastigheter även frågan om lagfartspiktens fullföljande bör bli föremål för övervägande.

Herr talman! Låt mig sammanfatta. Alla är ense om att den ekonomiska brottsligheten måste bekämpas. Olika åtgärder har under de senaste åren vidtagits. Motionärerna tror att ett medel vore att skärpa lagfartspikten för alla som köper en fastighet, även om det är uppenbart att högst någon promille av fastighetsköpen har samband med den ekonomiska brottsligheten.

Vi vill inte bidra till att öka byråkratin för alla seriösa fastighetsköpare. Men eftersom regeringen, som jag tidigare framhållit, överväger att vidta olika åtgärder, vore det fel av riksdagen att speciellt uttala sig i den här frågan. Det är alltså lämpligast att riksdagen avvisar vpk-kravet.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vad som här sagts av utskottets talesman kan vi också läsa i betänkandet från lagutskottet.

Bara som en kommentar till Martin Olsson vill jag anföra att om Martin Olsson hänvisar till vad projektgruppen inom domstolsverket för några år sedan kom fram till, så är de uppgifterna väl gamla. Såvitt jag kunnat finna är siffrorna om antalet överlåtelser av hyres- och affärsfastigheter från 1973. De är alltså fem år gamla. Alla som något följt med i den aktuella debatten beträffande fastighetsspekulation och hyresskoj av olika slag vet att det framför allt är under de allra senaste åren – för att inte säga under det senaste året – som detta blivit särskilt omfattande. Följaktligen finns det all anledning att vidta åtgärder redan nu.

Utskottet talar om att man inte anser att det är lämpligt att företa några generella åtgärder. Man bör lämpligen motverka sådana affärer genom att vidta selektiva åtgärder. Vi har ingen invändning mot det, men utskottet anvisar inte vilka selektiva åtgärder man kan tänka sig. Den projektgrupp som jobbar med det kunde inte anvisa några sådana selektiva åtgärder och ansåg att det låg utanför dess befogenheter att göra detta. Utskottet menar att det är nödvändigt med selektiva åtgärder, men föreslår inte en enda sådan åtgärd i syfte att komma till rätta med de här olägenheterna.

Jag måste säga att jag, liksom i fjol, är besviken. Det har ändå under det år som har gått hänt saker som borde ha motiverat utskottet att se litet allvarligare på en fråga som är så viktig för tusentals hyresgäster i det här landet, framför allt i storstadsområdena som direkt drabbas av den här verksamheten. Enligt vår mening måste man snabbt försöka få rätsida på det här problemet.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Frågan om det skall införas skärpning av lagfartsplikten har prövats i flera sammanhang. Det var det jag ville referera till, vilket också framgår av utskottsbetänkandet. För att visa att ärendet är genomtänkt och att förslaget hittills har befunnits mindre lämpligt att genomföra har jag velat redovisa dessa saker, t. ex. projektgruppens arbete.

När det gäller de 4 %, som jag hänvisade till, som utgör förvärv av hyres- och affärsfastigheter, så är det visserligen inte en färsk siffra, men ingenting talar för att den skulle ha ändrats särskilt mycket. Det är alltså fråga om 4 % av samtliga fastighetsförvärv i vårt land.

Huruvida den ekonomiska brottsligheten har ökat är en fråga som jag inte skall gå in på.

Jag vill betona att när vi nu, liksom i fjol, har avvisat förslaget är

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Skärpt lagfarts-
plikt*

anledningen att man hittills inte har kunnat finna godtagbara generella åtgärder för att skärpa lagfartsplikten utan att det, som jag framhöll, skulle medföra en alltför omfattande byråkrati, försvarande för de många tusen lojala fastighetsköparna och fördyrande och försening av inskryningsväsendet.

Det frågas här vilka selektiva åtgärder utskottet hänvisar till. Eftersom man hittills inte har kunnat finna några bra metoder övervägs frågan alltjämt. En nyhet i årets betänkande är att vi har anfört att det för oss i utskottet ter sig naturligt att regeringen, när den ser över den särskilda lagen om förvärv av hyresfastigheter, även ser över möjligheten att komma till rätta med några av de problem som tas upp i den här motionen. Jag tycker att det är rätt naturligt att så sker. Den lagen tillämpas ju nu i de tre storstadsområdena.

Vi tror att det inte räcker med en skärpning av lagfartsplikten för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. De åtgärder som har vidtagits under de senaste åren vittnar om att man från samhällets sida försöker komma till rätta med dessa problem. Vi kan erinra om de utredningar som har gjorts av rikspolisstyrelsen och av riksåklagaren. Vi kan även erinra om det arbete som görs inom det brottsförebyggande rådet, det ökade antalet polistjänster för detta ändamål osv.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara säga tre saker.

Vi har inte påstått, varken tidigare eller i det här sammanhanget och inte heller i motionen, att det räcker med skärpt lagfartspikt. Vi behandlar nu ett delyrkande i motionen, som avser också andra åtgärder för att man skall komma till rätta med problemet, men dessa åtgärder återkommer vi till i ett senare betänkande.

Vidare sägs det att man bör undvika skärpt lagfartspikt, eftersom skärpningen skulle drabba så många lojala och oskyldiga fastighetsägare. De skulle alltså vara en motivering för att underlåta att vidta någon åtgärd i syfte att försöka få fast de försumliga och de brottsliga. Då skulle jag vilja fråga: På vilket område i samhällslivet förekommer det inte att lojala medborgare förorsakas besvär på grund av att samhället vill komma till rätta med olagligheter eller med olojala människor?

Den tredje sak jag skulle vilja yttra till Martin Olsson är att de förslag till åtgärder på det här området som han nämnde såsom exempel på vad man skulle kunna tänka sig, exempelvis att begära in förslag och anmälningar från hyresgäster, faktiskt har förekommit under flera år. Bl. a. har Hyresgästföreningen i Storstockholm avdelat betydande personella och ekonomiska resurser för ändamålet men funnit att anmälningarna oftast inte lett till några åtgärder, bl. a. beroende på bristerna i lagstiftningen. Vi tycker att det nu är på tiden att tappa till de luckorna.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Låt mig erinra om att frågorna om en eventuell skärpning av lagfartspunkten är prövade i olika sammanhang och att vänsterpartiet kommunisterna är ensamt om att tro att det är en lämplig lösning av de här problemen.

Tore Claeson tog upp olika frågor här.

Vad gäller Hyresgästföreningen nämnde jag att det, såsom utskottet har framhållit, bör finnas ett intresse hos hyresgäster och hyresgästföreningar samt övriga intressenter för att anmäla om de upptäcker eller misstänker att en ny fastighetsägare inte har ansökt om lagfart, ifall de har anledning tro att det kan ligga ekonomisk brottslighet bakom underlåtenheten.

Förslaget att man skulle införa tvingande lagstiftning för några enstaka fall när det finns så många hundra tusen lojala medborgare har vi inte velat ställa upp bakom. Där delar vi de bedömningar som hittills gjorts av de organ som har prövat frågorna.

Jag vill alltså betona att vi nu liksom i fjol är ense i utskottet om att motionen bör avslås och att riksdagen inte genom något speciellt uttalande bör binda utvecklingen på det här området.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vi vet tyvärr, Martin Olsson, att kommunisterna är ensamma om att nu förespråka ett sådant uttalande och åtgärder i syfte att komma till rätta med åtminstone en del av spekulationerna på fastighetsmarknaden. Jag är övertygad om att flera kommer att ansluta sig till vår uppfattning i samma takt som flera människor får upp ögonen för vad det är som pågår på det här området.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1412 av Tore Claeson och Bertil Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 18 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1412 av Tore Claeson och Bertil Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 277
Nej – 11
Avstår – 7

Torsdagen den
6 april 1978

---

*Meddelande om
frågor*

§ 4 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1977/78:22 med anledning av i budgetpropositionen 1977/78:100 gjorda framställningar beträffande arbetarskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen och statens arbetsklirik.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 5 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 22, 30, 28 och 29 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 6 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 6 april

1977/78:392 av Bertil Måbrink (vpk) till statsrådet Ola Ullsten om humanitärt bistånd till den palestinska Rödakorsorganisationen:

Israels krigshandlingar och terrorbombningar mot civila flyktingläger i södra Libanon har resulterat i att många människor dödats och sårats samt i stora materiella skador. Inte minst den palestinska befolkningen har drabbats mycket hårt. Behovet av snabba materiella och ekonomiska insatser är uppenbart. Den palestinska Röda halvmånen är en väl fungerande rödakorsorganisation under PLO:s ledning, vilken kan förmedla hjälp till de mest drabbade grupperna.

Jag vill därför ställa följande fråga till biståndsministern:

Har regeringen för avsikt att till palestinska Röda halvmånen gå in med humanitärt bistånd?

1977/78:393 av Ulla Tillander (c) till justitieministern om visst samarbete mellan polismyndigheter, åklagarmyndigheter och sociala myndigheter:

I Malmö kommun har polismyndighet, sociala myndigheter och åklagarmyndighet under långårigt samarbete utrett och kartlagt den brottslighet som numera sammanfattas i begreppet Svarta affärer, titeln på en av nämnda myndigheter gemensamt utförd utredning. Resultatet har inte uteblivit. Den grova brottsligheten har inte lämnats någon ro utan börjat vantrivas.

Vad som skett och sker i Malmö kontrasterar påfallande mot vad som inte

skett i många motsvarande storstadskommuner. Att de nämnda myndigheternas resurser kan prioriteras på olika sätt när det gäller detaljer i brottsbekämpandet kan man förstå, men när skillnaden mellan olika kommuner blir så påfallande bör det påtalas. Det är också bakgrunden till den fråga jag vill ställa.

Samarbetet mellan olika myndigheter i Malmö kommun har gjort och gör brottsbekämpandet effektivt och föredömligt och borde studeras och vara mönsterbildande också för andra kommuner där man ännu inte tagit ett samlat grepp i bekämpandet av de svarta affärerna.

Anser statsrådet att de metoder som använts i Malmö också borde vara tillämpliga i andra kommuner?

1977/78:394 av *Ulla Tillander* (c) till statsrådet Ingegerd Troedsson om tillämpningen av abortlagstiftningen:

När den nya abortlagstiftningen antogs 1975 slog riksdagen fast att abort inte fick uppfattas som eller utvecklas till ett preventivmedel. Det var en väsentlig distinktion. Abortingreppet var en åtgärd som kunde tillgripas som en nödfallsutväg i en för kvinnan svår situation. Därför borde, underströk riksdagen, en effektiv rådgivning om preventivmedel förhindra en olycklig utveckling mot att abort kom att uppfattas som ett lättillgängligt sådant medel. Motivet var inte enbart den belastning på sjukvårdsapparaten som det i annat fall skulle innebära med följder också för andra kategorier av vårdbehövande. Känslan för vad graviditeten normalt betyder för kvinnan, en livsavgörande erfarenhet, fick inte utsuddas och trivialiseras. Det skulle innebära en stor förlust. Därför bör sådant som medverkar till att utsudda den här berörda väsentliga distinktionen påtalas. Det är enligt min uppfattning i enlighet med riksdagens intention.

Förmodligen omedvetet och kanske dikterat av administrativa skäl förekommer det att gravida kvinnor, vilka söker kontakt med sjukvården, ställs inför en första fråga om de ämnar fullfölja graviditeten eller önskar abort.

Anser statsrådet att en sådan fråga, rutinmässigt framställd, överensstämmer med riksdagsbeslutets intention?

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 23.48.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert